

**Budgetary enterprise Center for the Study of the Genocide and Resistance of Residents of
Lithuania**

Didžioji street no. 17/1, Vilnius

Plaintiff:

Grant Arthur Gochin

Date of birth: November 2, 1963

Address: 10900 Winnetka Ave., Chatsworth, CA 91311

United States of America

Representative of plaintiff:

Rokas Rudzinskas, attorney

A. Mickevičiaus street no. 14-2, LT-08119 Vilnius

tel.: 8 614 88303, email: rokas@rlaw.lt

**COMPLAINT
REGARDING THE CHANGING OF A FINDING OF HISTORY**

August 29, 2019, Vilnius

In October of 2015 the Center published an historical finding entitled "Actions of Jonas Noreika (General Storm) in Nazi-Occupied Lithuania" in which it is stated that studies conducted on the activity of Jonas Noreika during the German occupation show his actions cannot be judged in conclusively in one way or another, and in which it is noted that additional comprehensive studies by the Center's historians failed to confirm statements in the memoirs of A. Pakalniškis to the effect Jonas Noreika was a participant in mass murder operations against the Jews, stating that the Nazi occupational regime in 1941 was unsuccessful in drawing Noreika into an operation to exterminate Jews in the Plungė rural district of the Telšiai district, and that Jonas Noreika did not participate in activities of discrimination against and isolation of Jews because he only began to carry out the duties of head of the Šiauliai district on August 3 or August 5, 1941, and that no information Jonas Noreika had been a participant in the mass murder operations against the Jews in the Šiauliai district had been discovered in archive documents or in works by historians.¹

This finding is not objective and is biased, based on works by Center historians in which Jonas Noreika's involvement in the Holocaust is not considered. The finding is based on unreliable evidence: records of interrogations by Soviet interrogation organs (i.e., testimonies coerced by violence) and testimonies by Jonas Noreika's fellow travellers and fellow party members.

The finding is silent about important historical circumstances contained in the documents, e.g., the testimony of Klemensas Brunius in which Jonas Noreika is named as the representative of the Lithuanian Nationalist Party for the Žemaitija region (Lithuanian Special Archive, f.K-1, a.58, b.34897/3, 1.219), the personal instruction Jonas Noreika issued on people of Jewish ethnicity,

---

¹ The historical finding has been published on the Center website at the following URL:

http://genocid.lt/UserFiles/File/Pazymos/201510_noreika_pazyma01.pdf

An excerpt from the finding of history is quoted [underlined above] as it was presented to the Vilnius district administrative court on March 27, 2019, in the finding in administrative case no. eI-534-281/2019.

signed just as he assumed the duties of district head, the appointment of the mayor of Žagarė and his testimony.

The legal assessment regarding Noreika's actions against Jews in the finding is in contradiction to international law and the jurisprudence of the military tribunal of the United Nations. The categorical statements made in the finding are not in keeping with the facts in documents about the realities of the period from June to August in 1941. During research archival documents were discovered showing that Noreika as commander of the LAF in Žemaitija (Telšiai) did contribute to the extermination of Jews in the Telšiai and Šiauliai districts in 1941.

The documents also show that mass murder operations against Jews and the looting of their property was carried out from June to August of 1941 by auxiliary police/white armbanders/Lithuanian Activist Front volunteers. Although Nazi officers did participate in certain operations, the arrest, transport, imprisonment in ghettos and murder was carried out by people whose commander in chief and head of military justice in Žemaitija was Jonas Noreika.

1. Legal Standing

My grandfather Shmuel (Samuel) Gochin came from Papilė in the Šiauliai district and was born in 1902.² He was deported to Siberia during World War I. When he returned to Lithuania in 1925 he did his mandatory military service in the Lithuanian military. At the age of 25 he emigrated to South Africa. Other family members emigrated with my grandfather. These facts are enumerated in the July 21, 2011, decision by the Lithuanian Supreme Administrative Court in my, Grant Gochin's, restoration of Lithuanian citizen case no. A822-2124-2011.

My grandfather's brother Mones with his wife Sheyna and daughters Leva, Rakhael, Tsile, Mashe and Sarah and sons Samuel, Abe, Yakov, Yosel and Shmerl³ (citizens of the Republic of Lithuania⁴) were also deported and returned to Lithuania in 1921. During the outbreak of World War II they remained living in Papilė. According to the information available, they all suffered a tragic fate. They died in the Šiauliai district in the Holocaust carried out there (murdered on July 7, July 18 and October 2 in the Žagarė ghetto).

The Holocaust affected my family directly. The mass murder of the Jews in the Šiauliai under the command of Jonas Noreika finished 600 years of the Gochin family's presence in Lithuania. My grandfather suffered over the death of his brother and his brother's family and came down with chronic heart disease. I grew up with my grandfather present and by listening to his stories I also suffered the loss of family. My grandparents and cousins became victims of the LAF white armbanders under Noreika's command and died in the ghetto Noreika established and commanded.

The existing finding by the Center insults and offends me as the heir of the Gochin family. The Center's publication of an unobjective assessment of Noreika's character and actions belittles the memory of my dead relatives. This impinges on my self-respect. I cannot feel fulfilled and content when a state institution officially refuses to admit Jonas Noreika's collaboration with the Nazis and his culpability in the Holocaust as commander of the Lithuanian Activist Front in Žemaitija. A state

---

² Lithuanian Central State Archive, F 412 In 13, B6 L863, Composition of Shmuel Gochin's family

³ Lithuanian Central State Archive, F. 412. In. 13 B. 13 L. 242.

⁴ Lithuanian Central State Archive, F. 412. In. 12 B. 67. L. 225, Internal passport no. 623696 issued to Mones Gochin and 6 of his family members.

institution whose fundamental mission is the restoration of historical justice is providing information to the public which distorts the historical facts regarding Jonas Noreika's contribution to the death of my relatives and of all Jews in the Šiauliai district.

The existing finding is illegitimate and therefore, based on article 15, section 1, point 6 of the Lithuanian Law on Public Administration, I bring this complaint and request an administrative proceeding be performed and that in the manner prescribed by law an administrative finding be made regarding the violation of the rights and legitimate interests of Grant Arthur Gochin by the Center (Law on Public Administration, section one). Based on the documents presented with this complaint, documents which the Center has, I ask for a new assessment of the actions of Jonas Noreika and that a new, objective historical finding be published.

2. Factual basis of complaint

The interpretations and explanations of historical circumstances presented in the finding are not objective. All culpability for the events in the Holocaust in Žemaitija in June and July of 1941 is placed at the feet of the Nazi occupational regime. In the same way, without basis for doing so, the finding excludes the testimony of eye-witnesses, facts recorded in documents are ignored which show the influence and authority Jonas Noreika wielded as the commander of the Telšiai LAF, facts are suppressed regarding the circle of people around Noreika and facts demonstrating the involvement of Telšiai district institutions in the isolation of Jews, their exploitation as slave labor and the division of their property as loot are omitted. The historical finding omits facts and documents testifying to Jonas Noreika's collaboration with the Nazis in the post of head of the Šiauliai district. The finding does not consider the possibility of crimes having been committed [by Noreika] against Lithuanian citizens and lays all the initiative and responsibility upon the Nazi occupational authority. With no objective basis for this.

LAF propaganda

The historical finding fails to name Jonas Noreika as the representative for the Žemaitija region of the political party which was in power until August 5, 1941. The finding is silent on the fact the LAF political party published its own official publication, "Žemaičių žemė," from the beginning of July, 1941, to 1942, whose subtitle headline proclaimed it "The Newspaper of the Lithuanian Activist Front." According to the explanations offered by the Telšiai curia [diocese] to the municipality, the "government" took the printing press from the curia at the end of June, 1941,⁵ while the Telšiai municipality provided tables to the state press.⁶

According to the testimony of LAF member Vytautas Stonys, the LAF in Kaunas had a central headquarters and over 100 people worked in its administration; it had military and propaganda departments.⁷

The LAF newspaper "Žemaičių žemė"⁸ published openly anti-Semitic propaganda in its articles until August, 1941.⁹ In issues published in July, the newspaper printed translations of Hitler's "Mein

---

⁵ Appendices 5, 5.1, 5.2, Lithuanian Central State Archive f1075-a2-b10-1108, and others.

⁶ The LAF government was in power in Lithuania until August 5, 1941.

⁷ Lithuanian Communist Party, LKP-f3377-a55-b41-1107-119, Vytautas Stonys 's explanation of the structure of the LAF

⁸ <https://silviafoticom.files.wordpress.com/2018/09/zemaiciuzeme1941.pdf>

Kampf."¹⁰ It should be kept in mind this was the official newspaper of the party in power which reflected the ideology and thought of the Lithuanian political organization rather than that of the German Nazis. These political organizations were legally in power until August 5.

According to the evidence available, censorship of the press in Žemaitija was weak or didn't exist at all until the end of 1941 (unlike Kaunas). If Žemaičių žemė had been censored by the Nazis, it wouldn't have been possible for the newspaper to talk about a free Lithuania, independence or even the Lithuanian [Provisional] Government and the LAF (see: article by N. Butautas on the publication of the "Į Laisvę" newspaper in the September 26, 1981, issue of Draugas newspaper). This belief is strengthened by excerpts from Žemaičių žemė provided below.

Žemaičių žemė No. 4

- * "Everyone must work! We are rebuilding a free national Lithuania..."
- * "We have only won freedom through our work ... to win back an Independent Lithuania in the Telšiai district"
- * "The message to the Nation of the Provisional Government of Independent Lithuania"

Žemaičių žemė No. 6

- * "Žemaitijans express joy ... Commander of the Lithuanian Activist Front of the Telšiai District captain Noreika ... invites you to remain united, rallying to the Lithuanian Activist Front. ... The resolution was signed by many of the participants at the meeting and sent to the Lithuanian Government."
- * "And by the water ... since they, too, thirst for Lithuania's freedom and independence"

The second page of the July 16, 1941, issue of the newspaper "Išlaisvintas Panevėžietis" [Liberated Panevėžys Resident] reported: "Generalkommissar Dr. von Renteln has been read the speech of representative Leonas Prapuolenis" who vowed "to resurrect Lithuania to the new life of statehood." It's worth noting this speech was delivered the day after the dissolution of the Lithuanian [Provisional] Government. The evidence shows censorship in the summer of 1941 in Žemaitija operated in name only or didn't operate at all.

The finding issued by the Center doesn't consider what influence the propaganda disseminated by the LAF had, neither on the prevailing public mood in Žemaitija, nor on the volunteers recruited to the LAF and their decision to exterminate their fellow citizens of Jewish ethnicity. And this is extraordinarily important.

Although there isn't direct evidence indicating Jonas Noreika contributed to the publication of Žemaičių žemė, as the head of the LAF political organization in Žemaitija Jonas Noreika couldn't not have known what was going on in the military district under his command. Taking into consideration Noreika's penchant for literary work and his later activities in the Šiauliai district, it's much more credible that publication of Žemaičių žemė began with his knowledge and possibly at his initiative and with his support.¹¹ It might seem coincidental, but the LAF newspaper bore the same name as the Žemaičių žemė delegation Jonas Noreika formed and directed (more on this below).

---

⁹ Especially in Žemaičių žemė Nos. 4 and 5

¹⁰ Appended

¹¹ In the brochure published in 1933 titled "Hold Your Head High, Lithuanian," Jonas Noreika provides an analysis of the economic and cultural decline of the Lithuanian nation naming Jews the main cause of the failure.

The Center's historical finding fails to mention much less consider these facts, facts which are crucial to assessing Jonas Noreika's participation in genocidal acts during the period the LAF government was in power.

Mass Murder of the Jews of Plungė

In view of the circumstances discussed and the documents indicated, it should be noted the Nazis did not wield great influence in deciding the fate of the 1,800 Jews of Plungė. Archival documents¹² and eye-witnesses to the events¹³ indicate there were very few German soldiers in Telšiai in early July. There were only a handful of German soldiers at the German military kommandatura. One has to understand these were not SS or SD but Wehrmacht soldiers. Wehrmacht soldiers were not tasked with the isolation and murder of Jews.

In line with the testimony of A. Pakalniškis, there was a kommandatura in Plungė. P. Alimas replaced Jonas Noreika as commander after 2 days. The young captain Noreika then worked in another part of the same building, at LAF headquarters, recruiting volunteers. All of this was located across the street from the synagogue where at that time all the Jews of Plungė were imprisoned and held there for two weeks.

The historical finding fails to mention these facts. The finding without foundation rejects Pakalniškis's testimony Noreika issued verbal orders to shoot all the Jews who were in the synagogue. Aleksandras Pakalniškis's recollections are rejected as coerced testimony solicited by the Soviet occupational power structures (likely given during brutal interrogation) where perpetrators of the mass murders claim "**the organizers of the massacres were the Germans** and Povilas Alimas and his aide Pabrėža were responsible for transporting Jews to Kaušėnai and shooting them there." ¹⁴ This might be true, but regarding who gave orders to remove the Jews of Plungė from their homes, lock them in the synagogue and shoot them after two weeks, there is no reliable information. Except for Pakalniškis's testimony.

The historical finding does not take into consideration the fact reported by Pakalniškis that the door of P. Alimas's office was right next to Jonas Noreika's. The finding doesn't take into account was the head of the LAF based in Kaunas for the Žemaitijan region and that when the ghetto prisoners were being executed Jonas Noreika was the highest-ranking official officer of the political regime in Plungė.

The finding doesn't take into account that issue no. 5 of the LAF newspaper Žemaičių žemė reported Jonas Noreika convoked and headed a delegation called Žemaičių žemė on July 20 to welcome and congratulate the LAF Government in Kaunas. According to both the newspaper and the diary of Zenonas Blynas, the head of the Telšiai LAF, Jonas Noreika, was the head of the delegation which consisted of: "Telšiai district police chief Bronius Juodikis, who (was Noreika's deputy commander of the Telšiai LAF, who was incidentally accused as one of the leaders of the extermination of the Jews of Telšiai), Telšiai district head Ramanauskas, Telšiai district TDA head (commander) major Svilas, Plungė LAF commander and TDA commander lieutenant Alimas,

---

¹² Appendices nos. 12, 12.1, 12.2.

¹³ Testimony of A.Pakalniškis, testimony of Zenonas Ivinskis.

¹⁴ Lithuanian Special Archive, f. K-1, ap. 58, b. 6964/3, l. 18, 18 a.p., 24 a.p., 76 a.p., b. 15668/3, t. 1, 29, 56, 56 a.p.

Telšiai district hospital director Dr. Plechavičius and Telšiai branch of the Bank of Lithuania director Jurkus." ¹⁵

If Jonas Noreika directed these people on a political issue, that means that by July of 1941 he had acquired their confidence and authority. Therefore it cannot be gainsaid that Noreika was in charge of Alimas and others in the issuance of orders for the isolation, transport and mass shooting of the Jews of Plungė.

The finding says Noreika at his own personal initiative could not have ordered the shooting of the Jews of Plungė because the Lithuanian police structures which were involved in the extermination operations against the Jews were carrying out the orders of officials of the German security police and SD, i.e., they were strictly in a subordinate position. This opinion by the Center is totally unfounded. In light of the historical sources and the testimony of Pakalniškis, the Center's argument regarding Jonas Noreika's actions in Plungė and the mass murder of the Jews of Plungė clearly requires a reassessment.

Actions as head of the Telšiai LAF

The finding doesn't address the fact Jonas Noreika in July of 1941 lived in the town of Telšiai where the headquarters of the Telšiai LAF were located. It is known Noreika resided in a Jewish home on Vaižganto street. This fact is testified to by:

The description of the constitution of the Žemaičių žemė delegation in Zenonas Blynas's diary, where Jonas Noreika is named as the commander of the Telšiai LAF;

The joint order by Ramanauskas and Noreika signed July 25 in which Noreika is indicated as the commander of the Telšiai LAF.

Noreika settled in Telšiai after the mass murder of the Jews of Plungė for three weeks until his appointment as head of the Šiauliai district. The finding glosses over this period of time while Jonas Noreika was in command of the armed LAF volunteers in the Telšiai district.

It's important to note the Telšiai city municipality in the district administered by Jonas Noreika by June 30, 1941, was issuing titles and deeds to acquire Jewish property to people who had made requests. ¹⁶ This fact, the fact that property was being divided up that early and by permission of the local government, means title to that property was already freed up in Telšiai and the owners of that property had been isolated before the end of June of 1941. The documents show the head of the Telšiai district administration carried out the establishment of the Telšiai ghetto,¹⁷ while the Telšiai city municipality administered Jewish property and the Jews themselves, keeping them prisoner and exploiting them as labor right till the end of December. The city municipality even had a separate official for Jewish affairs.

The documents show the actions carried out regarding the Jews in June and July of 1941 in Telšiai were not ordered by the Nazis. The documents confirm the heads of official institutions--the chief

---

¹⁵ "Karo laikų dienoraštis" [Diary of Wartime]. Zenonas Blynas, Vilnius 2010, p. 93

¹⁶ Requests and deeds for the transfer of property appended.

¹⁷ September 23, 1941, letter from the burgermeister [mayor] of Telšiai to present Noreika with the estimated costs of setting up the ghetto in Telšiai.

of police--the head of the district, the municipality--carried out actions against people of Jewish ethnicity. And these were the people included in Jonas Noreika's Žemaičių žemė delegation. Jonas Noreika influenced these people in implementing the program and ideology of the LAF, according to which all Jews were equal to Communists, i.e., were the enemy. Because the LAF was in power, it is highly likely the imprisonment and concentration of the Jews in a ghetto in Telšiai was implemented at the initiative of the local government.

These are very important points of fact, because they demonstrate the criminal nature of actions by the local government institutions carried out against the Jews. These facts witness to the prevailing atmosphere, the environment in which Jonas Noreika and the people around him in Telšiai operated. Noreika could not have remained on the margins of Holocaust events. The finding needs a clear assessment of the actions of Jonas Noreika, the commander of the Telšiai LAF, including discussion of his possible connections to criminal acts aimed at the Jews of Telšiai and the citizens of the Republic of Lithuania.

The historical finding fails to consider what sort of power Jonas Noreika had in his post as commander of the Telšiai LAF, neither does it consider what the LAF volunteers under Noreika's command did. It needs to be noted that there is an archival document which demonstrates the Telšiai kommandatura issued permits to carry firearms to members of the Lithuanian National Socialist Party in 1941.¹⁸

According to the testimony of Šiauliai prosecutor Matas Krygeris, he went to the headquarters of the LAF in Telšiai to investigate the legality of the death sentences being carried out there.¹⁹ In his book Krygeris writes: "Some Lithuanian brothers are carrying out executions on their own initiative. Here in Telšiai there has formed this Lithuanian 'court martial' of super-patriots who have tried 'Communist activists,' which has carried out its own 'verdicts.' The author is using quotation marks to contradict the literal meaning of the words, meaning the illegality of the actions." Krygeris said high-ranking LAF operators participated in the meeting. When he proposed freeing the people arrested and held at the LAF headquarters and barracks, there were none opposing, and Telšiai district head Augustinas Ramanauskas interjected: "I told you we were doing the wrong thing."

Matas Krygeris's phrase "high-ranking LAF operators" likely means both Jonas Noreika and Bronius Juodikis as well as major Svilas and Ramanauskas met with him. It is noteworthy there survives a decision regarding the rejection/fulfillment of a plea for mercy by people condemned to death.²⁰ It shows that the LAF court martial and death penalties were Noreika's jurisdiction. It also shows the Telšiai prison was allowed by the municipality on July 2, 1941, to take 500 sheets, and the same number of underpants and shirts.²¹ These facts are not included in the Center's finding of history, but they are extremely important because they testify to Jonas Noreika's alleged crimes against citizens of Lithuania committed in the Telšiai district.

Circumstantial evidence shows the LAF volunteers of the Joniškis rural district had a "Jewish Management Commission" which in early July of 1941 ordered the Joniškis rural district administration to register residents and to find the property they were hiding.²² On July 18 it issued

---

¹⁸ Lithuanian Central State Archive, f1075-a2-b19-13R

¹⁹ Matas Krygeris. Rūstūs prisiminimai [Bitter Remembrances]. pp. 50-51

²⁰ Lithuanian Central State Archive, fR1441-a2-b10-Rejection of Vladas Bauža's request for mercy

²¹ A document showing the issuance of a property deed by the Telšiai municipality is appended.

²² Lithuanian Central State Archive, R739,ap1,b4, l.12 and others.

an order to Jews, issuing a 20,000-ruble fine for not carrying out an earlier order and ordering them to make payment to the LAF treasury by 3 o'clock in the afternoon the next day. This document confirms the LAF's power and influence in deciding the disposition of the property of the Jews of Joniškis and the fate of the Jews themselves. The documents demonstrate the totally wanton and willful attitude of the Joniškis LAF regarding the Jews, and that the Joniškis LAF had the power to order around not just individuals, but even the municipality of Joniškis.

It's noteworthy that as a consequence of the "governance" by the Žemaitija LAF, when Jewish property was looted and local residents murdered without a trial, or were condemned to death by a sentence issued by an LAF court, on July 24, 1941 (after Matas Krygeris's visit to Telšiai), head of the Šiauliai district Urbaitis issued an order condemning the willful and wanton acts by the LAF partisans.²³ The document states LAF partisans/the TDA/white armbanders were carrying out the functions of law enforcement agencies and were doing so without legitimacy. That same day the commander of the Šiauliai LAF issued order no. 2 which stated LAF chapters were operating out of accordance with local police and were engaged in "adventures" which tarnished the reputation of the organization.²⁴

There an extremely important document containing a joint order by Telšiai LAF commander Noreika and the head of the Telšiai district dated July 25, 1941, addressed to "Telšiai district police stations, chiefs and activist headquarters," forbidding activists (LAF volunteers) to carry out death sentences in situ.²⁵ It states self-justifications made in an attempt to evade would be investigated fully. This demonstrates that the execution of death sentences in situ was part of the daily reality in the Telšiai district headed by Jonas Noreika.

An important detail witnessing to the influence Noreika wielded at that time is that the order was signed first by chief of staff of the Telšiai LAF captain Noreika, while Telšiai district chief Ramanauskas's signature was second. The cover-letter for this letter says the head of the Telšiai district sent the jointly-signed order to Noreika and by this order tasked administrative bodies and officials and the police to carry out the orders and will of the leader of the Telšiai LAF. This again demonstrates the level of power Noreika held in Žemaitija.

The historical finding does not consider Noreika's possible participation in the process of isolating and murdering the Jews of the Telšiai district. The documents discussed above and Matas Krygeris's testimony show Noreika had a prison in his district, the LAF persecuted Communists (Jews and Communists were one and the same thing according to LAF ideology) and carried out death sentences. The finding, however, only says that during the first days of July of 1941 people in the Telšiai government invited Noreika to an intellectual evening attended by these same members of the Žemaičių žemė delegation. The finding omits important facts about the war crimes committed by these people.

The mass murder operations in Plungė and Telšiai are not mentioned in the report by Jäger, the commander of the Hamann unit of Einsatzkommando 3, nor in the court testimonies of the Tilsit Einsatzkommando who murdered Jews in the Lithuanian border area. We understand from Einsatzgruppe A commander Stahlecker's report that a unit of the group charged with murdering

---

²³ Lithuanian Central State Archive, F-R1099-ap1-l8-1

²⁴ Lithuanian Central State Archive, R739 ap1,b4, 1.17

²⁵ Lithuanian Central State Archive, f1075-a2-b6-l35

Latvian Jews, Einsatzkommando 2, deployed in Šiauliai about 100 kilometers away from Plungė, was formally in charge of mass murder operations in Plungė, Telšiai, Mažeikiai, Biržai and Šiauliai.

Stahlecker in his October 15, 1941, report states one Einsatzkommando 2 unit (about 30 soldiers) responsible for the entire Šiauliai military district succeeded in murdering 42,000 Jews, while Jäger's Einsatzkommando 3 (150 soldiers) murdered 32,000 Jews in the Kaunas military district. We know, however, from Jäger's report that his group commanded by the sociopath Hamann were dedicated to their grisly task and worked 5 days per week. The numbers of victims reported by each group show the possible contribution made by the Žemaitija LAF to the mass murder of the Jews of Plungė and Telšiai.

The period during which Jonas Noreika held the post of commander of the Telšiai LAF in 1941 was marked by the murder of a large number of Jews in Telšiai (likewise in Plungė). Jonas Noreika was the highest-ranking representative of the political and held authority in the district. He led a delegation which was constituted of the police chief of the Telšiai district, the head of the Telšiai district and the commander of the Telšiai TDA. It is almost certain these people were complicit in imprisoning Jews in the Telšiai ghetto and in seizing, dividing up and selling their property. These people commanded armed institutions (police, TDA) which were complicit in the mass murder of Jews in Lithuania. They were part of Noreika's inner circle. Noreika (General Storm) was their political and ideological leader.

These are highly pertinent facts which the finding suppresses. The existing finding does not reflect the reality of the historical events nor Noreika's possible criminal role in the Telšiai district, and therefore requires additional material. First of all by specifying the LAF was a political organization and the power Jonas Noreika and the LAF wielded in the Telšiai district, objectively discussing the prison the LAF had in Telšiai, the courts martial and the death sentences carried out.

Actions as head of the Šiauliai district, 1941-1942

The finding says "Ignas Urbaitis, who served as the head of the Šiauliai district starting in July of 1941, on July 23, 1941, promulgated document no. 6, according to which: '... Jews from the small towns are supposed to move between July 25 and August 15 to the locations assigned by the aldermen of the rural districts and city mayors. Jews who fail to follow these instructions must be punished.'" The finding further indicated that "Jonas Noreika did not take part in the abovementioned acts of discrimination against and isolation of the Jews."

There is an historical document which indicates the opposite, namely, that on August 9, 1941, Jonas Noreika issued an order to an alderman regarding the removal of the Jews of the small town of Tryškiai to Grudziai.²⁶ This document negates the Center's claim Jonas Noreika did not participate in acts of discrimination against Jews by following the order of the former district head, and demands a revision of the Center's historical finding.

It's also worthwhile pointing out to the Center there are also other documents showing Jonas Noreika, operating in the spirit of document no. 6 of July 23, 1941, issued by Urbaitis and acting in the capacity of public servant, took actions against Lithuanian citizens of Jewish ethnicity even

---

²⁶ Lithuanian Central State Archive, fR-1099-a.1- b.2- 1137

before Gewecke was appointed commissar of the Šiauliai military district. More precisely, Noreika issued the following acts regarding Jewish property:

Instructions for the seizure of Jewish property

Provisional instructions on August 6 (reg. no. 429) on what should be done with property abandoned by Jews and Communists.²⁷ These instructions are intended for the alderman of the small towns and the mayors of the cities of the Šiauliai district. Jonas Noreika gives the instruction that until the government announces otherwise, both real estate and movable property fall under the jurisdiction of the [city, rural district, regional] municipalities, and it must be inventoried, and perishable goods sold. The Jews being removed may take for themselves movable property as they see fit, but other property is considered abandoned without title.

There is an addition to the instructions given on August 16 which gives the instruction lists of property must also be signed by the Jewish owner of the property, and that these lists must be presented to Noreika by August 20.

The historical finding doesn't indicate that Noreika managed affairs regarding the seizure of Jewish property. The finding doesn't discuss at whose initiative or instruction Jonas Noreika during his first days in the post issued orders for Jewish property to be passed on to the municipal bodies, nor by whose initiative Jonas Noreika received lists of Jewish real estate.

The finding says Noreika on August 10 issued instructions for the liquidation of movable Jewish assets, but it remains silent on the fact that he ordered the money made from the sale of these goods be brought to the treasury of the executive board he controlled of the district (rather than being placed in a bank account), and it remains silent also regarding the fact there were calls to divide up and liquidate (share out, destroy) abandoned Jewish property as quickly as possible.²⁸

An important matter for a fair judgment is that later, on October 10, Jonas Noreika promulgated the military district commissar's instruction which said monies received from the sale of Jewish property were to be placed in a Nazi bank account.²⁹ This change of beneficiary shows commissar Gewecke's interest in Jewish property matters only appeared two months after the announcement of Noreika's orders during the latter's first days on the job.

This is important because it shows that until October 10 Noreika had sufficient freedom of action to make decisions regarding the movable assets of the Jews of the Šiauliai district, and that the institution he headed likely also received money from the sale of Jewish property. This sort of activity, even during the period when Noreika held the post, was considered criminal looting, the theft of property in wartime. The finding suppresses these facts.

Transfer of Jewish real estate

The existing finding of history by the Center fails to mention Jonas Noreika through separate acts managed Jewish real estate affairs. Documents by the head of the district administration testify it

---

²⁷ Lithuanian Central State Archive, fr-1099-a1-b1-1113

²⁸ Lithuanian Central State Archive, fR-1099-ap1-b1-1 239

²⁹ Lithuanian Central State Archive, R1099-1-2-456

was with Jonas Noreika's initiative, with him as mediator and decision maker, that Jewish real estate was transferred to new owners. To wit:

A request by the Gubernija beer factory on August 7, 1941, to transfer to the factory Jewish fruit drink operations.³⁰ The request was written on Noreika's second day in the post. A note in the corner of the text of a resolution signed by Noreika and his secretary Tamašauskas, it says: "Matter solved by telephone. To the files, Oct. 7, '41."

Noreika's letter of October 23, 1941, to the alderman of the Kuršėnai rural district in which he instructs that Ignas Pliuskus was appointed executor of the Šneideris farm with immediate effect, and instructs the alderman to take immediate action to evict the residents there and to inventory the property.³¹

Letter from October of 1941 to commissar Gewecke asking for his approval for the transfer of a Jewish mill and 20 hectares of land in the Kuršėnai rural district to Šiauliai resident Benediktas Galminas's ownership. In the letter Noreika said he was acting personally as intermediary in this affair.³²

The abovementioned documents show Noreika had an interest for whatever reason in mediating in the transfer of Jewish real estate to new owners. This sort of activity under the rules and laws in place at the time were not part of the duties of a district administration head, rather mayors and alderman appointed new owners according to set criteria. Noreika was nonetheless the highest-ranking official after the Nazi commissar in the district, so his mediation likely did insure the smooth transfer of selected Jewish property.

There are still more documents testifying to the fact that in the post of district head Jonas Noreika managed the exploitation of Jews as slave labor, organized guards for this purpose, provided arms and permits to the guards and organized transport of Jewish slave labor to and from the Šiauliai ghetto.³³ Jonas Noreika's letter dated November 5, 1941, to the Šiauliai municipality testifies that the municipality hadn't received money for the use of Jewish labor on the railroad organized by Jonas Noreika, money it was due for the use of Jews from the ghetto as labor. Noreika replied the municipality should seek redress from the board of directors of the railroad, who ordered the labor. These documents testify to Jonas Noreika's personal involvement in the exploitation of Jews of Šiauliai as slave labor. These are important facts which go to show that Noreika following the mass murder of the Jews of Žagarė made use of the limitations on the rights of Jews announced by the Nazis for his own personal benefit.

The above-indicated documents are important because they testify that Noreika by his own volition and choice administered issues regarding the signing-over of Jewish real estate and exploited the Jews of the Šiauliai ghetto to carry out work ordered by enterprises. This was not the following of Nazi orders, this was continual, willful and intentional criminal acts committed against Lithuanian citizens.

The establishment and administration of the Žagarė ghetto

---

³⁰ Lithuanian Central State Archive, fR-1099-a1-b2-1418

³¹ Lithuanian Central State Archive, F., R-1099, ap.1, b.2

³² Lithuanian Central State Archive, F., R-1099, ap.1, b.2, 1.544

³³ Lithuanian Central State Archive, fR-1099-a1-b2-1338, LCVA-fR-1099-a1-b2-1440, LCVA-fR-1099-a1-b2-1504

The historical finding by the Center cites Jonas Noreika's instruction of August 22, 1941, "to all aldermen of rural districts and mayors of smaller towns in the Šiauliai" which announced the Šiauliai military district commissar ordered all Jews to be removed to Žagarė.³⁴ The Center's finding also states that "the occupational Nazi regime managed to involve him, as it did other officials of the Lithuanian civilian administration, in the management of affairs connected with the isolation of the Jews."

The Center in its finding while stating the fact of the existence of this order claims the Nazi regime managed to draw Jonas Noreika into the management of affairs related to the isolation of the Jews, but remains silent on important documented facts which demonstrate Jonas Noreika and the Šiauliai district administration he headed were responsible for setting up the Žagarė, maintaining it and liquidating it. This is testified to in the documents discussed below.

According to the testimony Žagarė mayor Simonas Rakštys provided to Soviet interrogators in which he in two different interrogations testified: he did hold the post of mayor before the Soviet occupation, that he was appointed by Jonas Noreika to the post of Žagarė city mayor at the end of August, 1941, that the Nazi regime removed him from that post at the end of October and that he held that post for two months.³⁵ Asked whose orders he had followed, Simonas Rakštys replied he had without exception followed the orders of Jonas Noreika.

One has to understand that the appearance of a Jewish ghetto, its existence and its liquidation must have been at the epicenter of events in the small town of Žagarė in the autumn of 1941, but according to the mayor he did not act independently, he carried out Noreika's orders. It's noteworthy Simonas Rakšty was replaced by another mayor by the Nazis immediately following the liquidation of the ghetto.

There survives a letter of permission signed by Jonas Noreika allowing the mayor of Joniškis to keep dental equipment under his jurisdiction for two months.³⁶ This document is important because it shows Jonas Noreika had freedom of operation and was able to make exceptions while formally carrying out the order of commissar Gewecke to remove the Jews to the Žagarė ghetto.

There is a notification signed by the head and the accountant of the Šiauliai district dated August 24, 1942, confirming that soldiers of the Lithuanian Self-Defense units of the Šiauliai military district had indeed received from the head of the district salaries to the amount of 53 3350.03 rubles from September 20, 1941 to November 1, 1941.³⁷

Historians say the 14th Battalion which operated in the Šiauliai military district was constituted of groups of soldiers from the Telšiai LAF and Jonas Noreika was the commander of the Telšiai LAF. This document confirms Jonas Noreika as head of the Šiauliai district administration paid salaries to LAF soldiers for the period during which mass murder operations against the Jews were being carried out in the Šiauliai district (October 2, 1941, Žagarė ghetto). It's important to point out these salaries weren't paid for a single month (the usual practice), but for 6 weeks. There are also no other

---

³⁴ ---

³⁵ Lithuanian Special Archive, K58-1, b.8276, l.11

³⁶ Lithuanian Central State Archive, fR-1099-a1-b2-l-380

³⁷ Lithuanian Central State Archive, fR-1099-a2-b2-l133

testimonies of similar content found in the archive. It is not known to whom this was addressed, but it seems it must have been important if the personal attestation of Jonas Noreika was required.

There is a secret protocol by Šiauliai commissar Gewecke, heads of districts and police chiefs dated September 4, 1941, (appendix no. 38, collection of the Lithuanian Academy of Science library) which contains comprehensive instructions on restrictions of the rights of Jews and bans placed upon them. District heads and the police departments subordinate to them were required to carry out these instructions. The document shows criminal acts against Jews were not random but were planned, their execution supervised, and that Noreika took part in this.

It doesn't seem likely the Center took these documents into consideration when it stated Noreika was drawn into matters connected with the isolation of Jews. The documents demonstrate his personal involvement and participation in administering the Žagarė ghetto and his willful and intentional self-involvement in the extermination of the Jews of the Šiauliai district. Noreika exerted sufficient effort to insure the earlier document no. 6 by Ignas Urbaitis dated July 23, 1941, would be implemented, that Jews would be isolated. Although local residents resisted this, a ghetto for the Jews of the Šiauliai district was established in Žagarė. Noreika appointed the town mayor and personally directed him during the period when the local Jews were still alive (after the ghetto was liquidated the Nazis removed the mayor). Noreika's institution paid the salary for the six-week period, possibly to soldiers from the Telšiai LAF (the 14th Battalion), during which the ghetto prisoners in Žagarė were murdered. These are crucial historical facts which go unmentioned in the finding. Documents show active collaboration with the Nazi regime, leading to the mass murder of the Jews of the Šiauliai district held prisoner in the Žagarė ghetto.

Noreika's intentional actions had an influence on the Holocaust, but the Center holds a different opinion. I think the existing historical finding demands a clear addition based on an analysis of the documents indicated. In the interest of an objective and true explication of the historical facts, the finding must talk about the episodes where Noreika collaborated with the Nazis.

It's important to point out as well that the diary of Zenonas Blynas notes Karl Jäger visited Šiauliai military district commissar Franz Gewecke in September of 1941. It was on instructions from the latter that Jonas Noreika established the Žagarė ghetto, it was to him he went for support in transferring Jewish real estate, it was he whom Noreika asked for permission to carry firearms, etc. Karl Jäger asked the Jews of the Šiauliai city ghetto be turned over to him for extermination. Franz Gewecke did not turn over the Jews of the Šiauliai ghetto. The Šiauliai ghetto is a rare exception, it was not liquidated and many Jewish lives were saved. That cannot be said of the Žagarė ghetto of the Šiauliai district ruled by Jonas Noreika.

3. Illegitimacy of the Historical Finding

The current finding is illegitimate and violates the principles defined in article 3 of the Lithuanian law on public administration:

The principle of objectivity, which means an administrative decision and the official actions of a public service entity must be unbiased and objective.

The principle of comprehensiveness, which means a public administration entity must respond to a request or complaint clearly and rationally, indicating all circumstances which had an influence on

the consideration of the request or complaint and the specific acts of law which formed the foundation for assessing the contents of the request or complaint.

The Center in its finding doesn't talk about the guilt to which the evidence testifies, it remains silent on important facts and circumstances surrounding various events (for example, it fails to include the published diary of leader of the Lithuanian Nationalist Party, Zenonas Blynas, who describes in detail the events in Žemaitija in 1941). The Center assesses events and the actions of Jonas Noreika sporadically, rejecting and remaining totally silent on relevant facts and personal relations, i.e., failing to reflect the general whole of the facts and suppressing Jonas Noreika's relation to other LAF and LNP members.

The principle of non-abuse of power, which means public administration entities are forbidden to make administrative decisions in the pursuit of goals not defined by acts of law or by other normative legal acts.

The priority task among the activities of the Genocide Center (defined in article 4 in the law on its foundation) is research on the physical and spiritual genocide of residents of Lithuania executed by the occupational regimes from 1940 to 1990 and the restoration of historical truth and justice. The Center in its finding by not talking about Jonas Noreika's collaboration with the Nazis and the activities of the LAF in Žemaitija, is violating its functions as defined in law and is working contrary to the goals defined in law.

The suppression of historical facts and the selective assessment of this person which is contrary to jurisprudence fails to tell the truth about Jonas Noreika. The finding's claims that Center historians had presented their conclusions after "comprehensively researching Jonas Noreika's activities" and that "there was no information or even hints found in archival documents and works by historians examined that Noreika might have been a participant in operations for the extermination of Jews in the Šiauliai district" mislead the public and constitute disinformation, which is banned in part 2, article 19 of the Lithuanian law on the provision of information.

This is on-going and intentional disinformation. During consideration of the case at the Vilnius Administrative Court, the Center claimed that all of the archival documents, newspaper excerpts and academic articles the plaintiff presented "were already known to the Center and were taken into consideration in adopting the finding regarding Jonas Noreika's activities back in October of 2015" (quote from the decision of March 27, 2019, in administrative case no. eI-534-281/2019). The Center did not use these documents and they are not cited in their historical finding.

Taking into consideration the documents discussed above which show Jonas Noreika's possible complicity in crimes committed against residents of Lithuania, the existing finding of history by the Center violates the requirements set forth in article 22.11 [of the law on public administration] which specify that information published by state institutions:

1. must be objective and unbiased and presented with as broad as possible spectrum of opinions regarding controversial political, economic and other social issues;
2. must not proclaim unfounded, unverified facts or unfounded accusations.

The arguments presented regarding the violation of law are not just the opinion of the plaintiff. Jonas Noreika's granddaughter Silvia Foti also disagrees with the information promulgated in the historical finding and believes her grandfather intentionally collaborated with the Nazis during World War II (testimony in appendix no. 40).

It's noteworthy as well that members of academia who do research in the area of the Holocaust in Lithuania, i.e., Lithuania's International Commission for Assessing the Crimes of the Nazi and Soviet Occupational Regimes in Lithuania, also contest the legitimacy of the Center's finding. In response to a statement by the Center on the activities of Jonas Noreika, members of the International Commission on April 10, 2019, said (appendix 39):

"We cannot understand why the Center is defending an openly racist and fascist political group, the Lithuanian Nationalist Party, whose members served in police structures which were among the most active persecutors and murders of Jews.

"On August 22, 1941, and on September 10, 1941, Jonas Noreika, following the orders of Hans Gewecke, who was appointed commissar of the Šiauliai military district by the Germans, promulgated orders on the removal of the Jews in the military district into ghettos and the seizure of their property. ... Almost every single person who was arrested under these orders was later murdered. This is the historical reality based on undisputed documents and evidence. If this is not participation in the genocide of Jewish citizens of Lithuania, then what is it?"

The assessment of the behavior of perpetrators in the crime of genocide presented in the finding is not objective and legally flawed. The Center only considered whether Noreika was what they consider a direct participant in the Holocaust, and the finding fails to look at the influence he had as LAF commander in Žemaitija, where he recruited hundreds of auxiliary police volunteers who were subordinate to him--these were those same white armbanders who carried out the extermination of Jews along with the SS.³⁸ The finding fails to discuss the Lithuanian Activist Front held courts martial and summary executions. Jonas Noreika was the highest military justice authority in Žemaitija, issuing the same orders as the earlier head of the Telšiai district,³⁹ that the Telšiai LAF maintain its own prison (with over 500 prisoners)⁴⁰ and that the LAF carry out death sentences. The finding fails to state Noreika carried out LAF policies condemning Jews. The finding fails to mention what influence Noreika as commander of the Žemaitija LAF had on Lithuanian residents of Jewish ethnicity, commanding as he did an organization which published a newspaper attacking Jews and which carried out the persecution and mass murder of Jews in Žemaitija.

It should be noted that the jurisprudence of the Lithuanian courts in cases of genocide and rendering a decision on a person's culpability in the crime of genocide follows the articles of the Nuremberg International Military Tribunal of 1945, "which the United Nations General Assembly recognized in its resolution as the principles of international law and which are recognized as part of common law in international law."⁴¹

In a case on the deportation of residents of Lithuania during the Soviet occupation, "the court found that following the law cannot be considered as a circumstance mitigating responsibility, and the

---

³⁸ Žemaičių žemė No. 5 reports Noreika invited people to join the LAF during a holiday celebration, A. Pakalniškis's testimony on recruitment in Plungė.

³⁹ See Appendix 35.1

⁴⁰ See Appendix 19, Matas Krygeris's recollections, and Appendix 21, questionnaire on blankets for the prison.

⁴¹ from the verdict of the Lithuanian Appellate Court on June 20, 2008, in criminal case no. 1A-209/2008

following of an illegitimate law relieves neither the person doing it nor the person giving it of criminal accountability. This principle is enshrined in the articles of the Nuremberg International Military Tribunal of 1945. ... Article 8 says a person is not relieved of responsibility who has perpetrated a war crime, a crime against the peace or a crime against humanity. The court found the accused was a healthy person of sound mind, and the behaviors of such people are always done for a reason, are controlled and governed by their psyche, that they understand the significance of their actions. The accused's choice to join his action to that of a criminal organization, participating in a criminal organization which carries out crimes against humanity, also, in the collegium's opinion, show the orientation of the accused's intentions, that he chose to serve an occupational regime, to carry out its orders and to contribute to the deportation of civilians by his own free will, understanding the danger of this criminal act." ⁴²

In the decision by the Lithuanian Appellate Court on January 9, 2009, in criminal case no. 1A-21/2009, the court found that "although it wasn't determined in the case that the accused had murdered any of the people named earlier, he did take part in MGB operations seeking to destroy people who belonged to a political group, and therefore any participation in the execution of such actions by the accused is adjudged as that of co-perpetrator rather than accessory or aide. That the accused didn't murder anyone may hold significance in sentencing or selecting the type of punishment."

4. Demands of the complaint

The existing finding of history is illegitimate and incorrect. It does not reflect Jonas Noreika's true criminal actions. The distorted information being presented to the public about Jonas Noreika offends and insults me. It is causing negative emotional consequences and is an affront to my dignity. My grandfather's family was murdered in the district administered by Jonas Noreika and therefore I have foundation for demanding the Center change its finding and thus remedy the non-monetary damage done to me by its illegitimate actions.

Taking into consideration the facts explained and the documents discussed above, I ask that the Center revise and publish its finding of history entitled "Jonas Noreikos (generolo Vėtro) veikla nacių okupuotoje Lietuvoje" [Activities of Jonas Noreika (General Storm) in Nazi-Occupied Lithuania], and in the revised finding that the LAF organization be named clearly, that the status Noreika held in that organization be explained clearly, and that the possibly crimes of the Telšiai LAF and other Telšiai government agencies and institutions be specified clearly. I ask that the Lithuanian Nationalist Party be named and Jonas Noreika's position in that organization be explained. I ask that the Center, basing itself on acts of international law ratified by Lithuania and Lithuanian jurisprudence in genocide cases, objectively assess Jonas Noreika's contribution to the Holocaust in Žemaitija in his role as commander of the Žemaitija LAF, including his culpability in the mass murders of Jews in the Plungė, Telšiai and Šiauliai districts.

Respectfully,

Grant Arthur Gochin

APPENDED:

---

⁴² *Op. cit.*

The documents presented in the appendices are numbered in accordance with the page numbering at the bottom of the page. Appendix No. 2-40 is presented in digital format on a compact disc.

- [Appendix No. 1] Legal representation agreement
- [Appendix No. 2] Lithuanian Central State Archive LCVA F 412 In 13, B6 L863 composition of family of Shmuel Gochin
- [Appendix No. 4] Lithuanian Central State Archive LCVA F. 412. In. 12 B. 67. L. 225 Internal passport no. 623696, 1922, Mones Gochin
- [Appendix No. 5] Lithuanian Central State Archive LCVA-f1075-a2-b10-1108 March 11, 1942, Telšiai diocese explains seizure of printing press
- [Appendix No. 5.1] Lithuanian Central State Archive LCVA-f1075-a2-b10-187 July 4, 1941, Juodikis requests a table at state printing press
- [Appendix No. 5.2] Lithuanian Central State Archive LCVA-f1075-a2-b10-186 July 4, 1941, Telšiai municipality, permission for a table at the state printing press
- [Appendix No. 7] LKP-f3377-a55-b41-1107-119-Explanations by Vytautas Stonys on the structure of the LAF
- [Appendix No. 8] Žemaičių žemė, 1941 issues
- [Appendix No. 9] Žemaičių žemė No. 5, excerpts
- [Appendix No. 10] Excerpts from Mein Kampf, Žemaičių žemė Nos. 2 and 4
- [Appendix No. 12.] July 21, 1941, German kommandatura given 5 blankets and 3 pillows
- [Appendix No. 12.1] Costs incurred by the Germans, Telšiai, 1941-1942.
- [Appendix No. 12.2] July 2, 1941, Telšiai district head order - collection of Jewish property, ammunition for paramilitary or police
- [Appendix No. 13] Zenonas Ivinskis's testimony in 1965 on mass murders in Plungė and Telšiai
- [Appendix No. 16.1] June 30, 1941-Alkas asks for former Jewish photographic laboratory
- [Appendix No. 16.2] July 4, 1941, Povilas Rumbutis appointed executor of Jewish property in city of Telšiai
- [Appendix No. 16.3] July 4, 1941, furniture for Telšiai prosecutor Antanelius
- [Appendix No. 16.4] July 8, 1941, police ask for furniture on lease-to-buy
- [Appendix No. 16.5] July 15, 1941, ownership of hat workshop transferred
- [Appendix No. 16.6] July 12, 1941, order by Telšiai mayor: seized property to municipality's warehouse
- [Appendix No. 16.7] July 15, 1941, order by Telšiai district head on seizure of Jewish property
- [Appendix No. 16.8] July 22, 1941, authorization from municipality to police to transport property of Jews of Rainiai to Telšiai
- [Appendix No. 17] September 23, 1941, letter from Telšiai mayor to Jonas Noreika on estimated costs projected for establishing Telšiai ghetto
- [Appendix No. 18] Lithuanian Central State Archive LCVA-f1075-a2-b19-l3R-right to bear arms in Telšiai
- [Appendix No. 19.] Excerpt from Matas Krygeris's book "Rūstūs prisiminimai" [Bitter Memories]
- [Appendix No. 22.1] Lithuanian Central State Archive LCVA R739,ap1,b4, l.12 LAF order to Joniškis municipality to register remaining Jews by July 15
- [Appendix No. 22.2] Lithuanian Central State Archive LCVA R739,ap1,b4 l.11 LAF order to Joniškis municipality to register Jewish property hidden by residents
- [Appendix No. 22.3] Lithuanian Central State Archive LCVA R739ap1,b4, l.13 July 10, 1941, LAF order fining Jews a 20,000 ruble fine
- [Appendix No. 23] Lithuanian Central State Archive LCVA-F-R1099-ap1-l8-1 July 24, 1941, order by Šiauliai district head Urbaitis condemning wanton acts by LAF partisans
- [Appendix No. 24] Lithuanian Central State Archive LCVA R739ap1,b4, l.17 July 24, 1941, Šiauliai LAF order No. 2
- [Appendix No. Nr 25.] Lithuanian Central State Archive LCVA-f1075-a2-b6-l35-Noreika's order to Telšiai LAF, July 25, 1941

[Appendix No. 25.1] July 25, 1941, text by Ramanauskas and Noreika appointing Noreika

[Appendix No. 26] Lithuanian Central State Archive LCVA-fR-1099-a.1- b.2- 1137-Noreika's order on the removal of the Jews of Tryškiai, .jpg format

[Appendix No. 27] Lithuanian Central State Archive lcva-fr-1099-a1-b1-1113 August 6, 1941, Noreika's order on Jewish property, .jpg format

[Appendix No. 27.1] Lithuanian Central State Archive lcva-fr-1099-a1-b1-1113 August 6, 1941, Noreika's order on Jewish property, .jpg format

[Appendix No. 28] Lithuanian Central State Archive LCVA-fR-1099-ap1-b1-1 239-Noreika's order on Jewish property, September 10, .jpg format

[Appendix No. 29] Lithuanian Central State Archive LCVA R1099-1-2-456 Noreika's order, Jewish property to commissar's bank account, .jpg format

[Appendix No. 31] Lithuanian Central State Archive LCVA F., R-1099, ap.1, b.2, 1 -Appointment of executor of Šneideris farm

[Appendix No. 32] Lithuanian Central State Archive LCVA F., R-1099, ap.1, b.2, 1.544 - JN Jewish mill and 20 hectares of land to Šiauliai resident Galminas

[Appendix No. 33] Lithuanian Central State Archive LCVA-fR-1099-a1-b2- 1504-Exploitation of Jews for work on the railroad

[Appendix No. 33.1] Lithuanian Central State Archive LCVA-fR-1099-a1-b2- 1440-Exploitation of Jews for work on the railroad

[Appendix No. 33.2] Lithuanian Central State Archive LCVA-fR-1099-a1-b2- 1338-Exploitation of Jews for work on the railroad

[Appendix No. 33.3] Lithuanian Central State Archive LCVA-fR-1099-a1-b2-1294-Exploitation of Jews for work on the railroad

[Appendix No. 35] interrogation of Simonas Rakstys, mayor of Žagare

[Appendix No. 36.] Lithuanian Central State Archive LCVA-fR-1099-a1-b2-1-380-permission to keep dental equipment

[Appendix No. 37] Lithuanian Central State Archive LCVA-fR-1099-a2-b2-1133-Salaries to soldiers of the Union of Riflemen headquarters

[Appendix No. 38] September 4, 1941, consultation with Gewecke

[Appendix No. 39.] Confirmation by Silvia Foti

[Appendix No. 40] April 10, 2019, International Commission members' reply to Genocide Center statement

BI "Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras"

Didžioji g. 17/1, Vilnius

Pareiškėjas:

Grant Arthur Gochin

Gimimo data: 1963-11-02

Adresas: 10 900 Winnetka ave, Chatsworth, CA 91311

Jungtinės Amerikos Valstijos

Pareiškėjo atstovas:

Advokatas Rokas Rudzinskas

A. Mickevičiaus g. 14-2, LT-08119 Vilnius

tel.: 8 614 88303, el. Paštas: rokas@rlaw.lt

SKUNDAS

DĖL ISTORINĖS IŠVADOS PAKAITIMO

2019 m. rugpjūčio 29 d., Vilnius

Centras 2015 m. spalio mėnesį publikavo istorinę išvadą „Jono Noreikos (generolo Vėtros) veikla nacių okupuotoje Lietuvoje“, kurioje teigiama, kad atlikti Jono Noreikos veiklos vokiečių okupacijos laikotarpiu tyrimai leidžia teigti, kad ji negali būti vertinama vienareikšmiškai, pažymėta, kad Centro istorikų atlikti pakartotiniai išsamūs tyrimai nepatvirtino A. Pakalniškio prisiminimuose pateiktų teiginių, esą Jonas Noreika yra buvęs žydų masinio naikavimo operacijų dalyvis, nurodoma, kad 1941 m. nacių okupacinei valdžiai nepavyko įtraukti J. Noreikos į Telšių aps. Plungės vlsč. vykusią žydų naikavimo operaciją, žydų diskriminavimo ir izoliavimo veiksmuose Jonas Noreika nedalyvavo, nes Šiaulių apskrities viršininko pareigas pradėjo eiti tik 1941 m. rugpjūčio 3 arba 5 dienomis, archyvuose dokumentuose ir istorikų darbuose nerasta jokių žinių, kad Jonas Noreika būtų buvęs Šiaulių apskrityje vykusiu masiniu žydų naikavimo operacijų dalyvis¹.

Išvada yra neobjektyvi ir šališka, paremta Centro istorikų darbais, kuriuose Jono Noreikos prisidėjimas prie Holokausto nėra nagrinėjamas. Išvadoje yra grindžiama nepatikimais įrodymais: Sovietų sąjungos tardymo organų kvotos protokolais (t.y. prievarta išgautais parodymais), Jono Noreikos bendražygių/ bendra-partiečių liudijimais.

Išvada nutyli svarbias, dokumentuose užfiksuotas istorines aplinkybes, pvz: Klemenso Bruniaus parodymus, kur Jonas Noreika įvardijamas Lietuvos Nacionalistų partijos atstovu Žemaitijos kraštui (LYA f.K-1, a.58, b.34897/3, l.219), Jono Noreikos asmeninius nurodymus dėl žydų tautybės asmenų - pasirašytus tik pradėjus eiti apskrities viršininko pareigas, Žagarės burmistro paskyrimą ir jo parodymus.

¹ Istorinė išvada paskelbta Centro internetiame tinklapyje nuoroda:

http://genocid.lt/UserFiles/File/Pazymos/201510_noreika_pazyma01.pdf

Cituojama istorinės išvados santrauka, kaip ji pateikta Vilniaus apygardos administracinio teismo 2019 m. kovo 27 d. sprendime administracineje byloje Nr. eI-534-281/2019

Išvadoje pateiktas Jono Noreikos veiklos, nukreiptos prieš žydų tautybės asmenis, teisinis įvertinimas prieštarauja tarptautiniams teisės aktams ir Jungtinių Tautų Karo tribunolo praktikai. Išvadoje nurodyti kategoriški teiginiai neatitinka dokumentuose užfiksuotų faktų apie 1941 m. birželio - rugpjūčio mėn. realijas. Tyrimo metu buvo atrasta archyvinių dokumentų liudijančių asmeninį Jono Noreikos, kaip LAF Žemaitija (Telšiai) vado prisidėjimą prie žydų tautybės asmenų naikinimo 1941 m. Telšių ir Šiaulių apskrityje.

Dokumentai taip pat liudija, kad žydų naikinimo operacijos ir turto grobstymas 1941 m. birželio - rugpjūčio mėn. buvo vykdomas pagalbinės policijos / baltaraiščių / Lietuvos aktyvistų fronto savanorių. Nors tam tikrose naikinimo operacijose dalyvavo nacių karininkai, tačiau suėmimas, konvojavimas, uždarymas į getus ir fizinis susidorojimas buvo vykdomas asmenų, kurių aukščiausias vadas ir karo lauko teisėjas Žemaitijoje buvo Jonas Noreika.

1. Teisinis suinteresuotumas

Mano senelis Shmuel (Samuel) Gochin yra kilęs iš Papilės (Šiaulių apskritis) 1902 m.² Pirmojo pasaulinio karo metais buvo ištremtas į sibirą. 1919 m. Grįžo į Lietuvą. 1925 m. atliko privalomąją karo tarnybą Lietuvos kariuomenėj. Būdamas 25 m. migravo į PAR. Kartu su seneliu migravo ir kiti šeimos nariai. Šios aplinkybės yra konstatuotos Lietuvos Vyriausiojo Administracinio teismo 2011-07-21 sprendimu mano Grant Gochin Lietuvos pilietybės atkūrimo byloje Nr. A822-2124-2011.

Senelio brolis Mones Gochin su žmona Šeina, dukromis Leya, Rakhael, Tsile, Maše, Sara ir sūnūmis Samuel, Abe, Yakov, Yosel, and Šmerel³ (Lietuvos Respublikos piliečiai⁴) taip pat buvo ištremti, 1921 m. grįžo į Lietuvą. Antrojo pasaulinio karo metais liko gyventi Papilėje. Turimais duomenimis jų likimas yra tragiškas - žuvo Šiaulių apskrityje vykdyto Holokausto metu (nužudyti liepos 7 d., liepos 18 d., ir spalio 2 d. Žagarės gete).

Holokaustas tiesiogiai palietė mano šeimą. Masinės žydų žudynės Jono Noreikos prižiūrime Šiaulių apskrityje pabaigė Gochin'ų šeimos 600 metų gyvenimo Lietuvoje istoriją. Senelis pergyveno dėl savo brolio ir jo šeimos žūtis, sirgo lėtine širdies liga. Aš augau kartu su seneliu ir klausydamas jo pasakojimų išgyvenau giminės netektį. Mano seneliai ir pusbroliai tapo aukomis Jono Noreikos vadovaujamų LAF baltaraiščių, žuvo Noreikos įsteigtame ir prižiūrimame gete.

Esama Centro išvada žeidžia mane, kaip Gochin'ų šeimos palikuonį. Centro publikuotas neobjektyvus Jono Noreikos asmenybės ir veiklos vertinimas menkina mano žuvusių artimųjų atminimą. Tai žemina mano savigarbą. Aš negaliu jaustis pilnavertiškai, kuomet valstybinė institucija, oficialiai nepripažįsta Jono Noreikos kolaboravimo su naciais ir prisidėjimo prie Holokausto vadovaujant Lietuvos Aktyvistų Frontui Žemaitijoje. Valstybinė institucija, kurios pagrindinis tikslas yra istorinio teisingumo atkūrimas, visuomenei teikia informaciją, kurioje iškraipo istorines aplinkybes dėl Jono Noreikos prisidėjimo prie mano giminės ir visų Šiaulių apskrities žydų mirties.

Esama istorinė išvada yra neteisėta, todėl, vadovaudamasis Viešojo administravimo įstatymo 15 str. 1 d. 6 p., teikiu ši skundą ir prašau atlikti administracinę procedūrą, bei įstatymo nustatyta tvarka

² LCVA F 412 In 13, B6 L863 Shmuel Gochin šeimos sudėtis

³ LCVA. F. 412. In. 13 B. 13 L. 242.

⁴ LCVA F. 412. In. 12 B. 67. L. 225

1922 m. sausio 2 d. išduotas vidaus pasas Nr. 623696 Mones Gochin ir 6 šeimos nariams

priimti administracinį sprendimą dėl Centro veiksmais padaryto Grant Arthur Gochin teisių ir teisėtų interesų pažeidimo (VAĮ 19 straipsnio 1 dalis). Vadovaujantis Centro turimais ir šiuo skundu teikiamais istoriniais dokumentais prašau atlikti pakartotinį Jono Noreikos veiklos vertinimą bei paskelbti naują objektyvią istorinę išvadą.

2. Faktinis skundo pagrindas

Išvadoje pateikiamas istorinių aplinkybių interpretavimas ir aiškinimas, yra neobjektyvus.

Visa kaltė dėl 1941 m. birželio - liepos mėn. Žemaitijos Holokausto įvykių yra perkeliama nacių okupacinei valdžiai. Vienok, išvadoje yra nepagrįstai atmetami įvykių liudininkų parodymai, nėra minimos aplinkybės užfiksuotos dokumentuose, liudijančios Jono Noreikos LAF Telšiai vado turėtą įtaką ir autoritetą, nutylimos aplinkybės apie Jono Noreikos artimą aplinką, nėra minimos aplinkybės liudijančios Telšių apskrities įstaigų įsitraukimą į žydų izoliavimą, jų išnaudojimą darbams ir turto dalybas. Išvadoje yra nutylimos aplinkybės ir dokumentai liudijantys Jono Noreikos kolaboravimą su naciais einant Šiaulių apskrities viršininko pareigas. Išvadoje nėra svarstomi galimai padaryti nusikaltimai prieš Lietuvos piliečius, visa atsakomybė ir iniciatyva yra priskiriama nacių okupaciniai valdžiai. Be jokio objektyvus pagrindimo.

LAF propaganda

Išvada neįvardina Jono Noreikos kaip politinės partijos buvusios valdžioje iki 1941 m. rugpjūčio 5 d. atstovo Žemaitijos kraštui. Išvada nutyli aplinkybę, kad politinė partija LAF, Telšiuose nuo 1941 m. liepos pradžios iki 1942 m. leido savo oficialų laikraštį „Žemaičių žemė“, kurio antraštė taip ir skelbė „Lietuvos Aktyvistų Fronto laikraštis“. Sutinkamai su Telšių kurijos duotais paaiškinimais savivaldybei⁵, spaustuvę 1941 m. birželio pabaigoje iš kurijos perėmė „valdžia“⁶, o valstybinei spaustuvei stalus suteikė Telšių savivaldybė.

Sutinkamai su LAF nario Vytauto Stonio liudijimais⁷ LAF Kaune turėjo savo centrinę būstinę, administracijoje dirbo virš 100 žmonių, turėjo karinį ir propagandos departamentus.

LAF laikraštis „Žemaičių žemė“⁸ iki 1941 m. rugpjūčio mėn. straipsniuose spausdiną atvirą antisemitinę propagandą⁹, o liepos numeriuose išspausdina Hitlerio „Mein Kempf“ vertimus¹⁰. Pažymėtina, kad tai buvo valdžioje esančios politinės partijos oficialus laikraštis, kuris atspindi ne nacistinės, o būtent lietuvių politinės organizacijos idealogiją ir mintis. Politinės organizacijos legaliai valdžioje veikusios iki rugpjūčio 5 d.

Turimi įrodymai liudija, kad iki 1941 m. pabaigos Žemaitijoje spaudos cenzūra buvo silpna arba jos visai nebuvo (skirtingai nei Kaune). Jei „Žemaičių žemė“ būtų buvusi cenzuruojama nacių, joje nebuvo galima minėti nei laisvos Lietuvos, nei nepriklausomybės, o taip pat Lietuvos Vyriausybės ir LAF (žr. 1981-09-26-„DRAUGAS“-i5-8, N. Butauto straipsnį apie laikraščio „Į Laisvę“ leidybą). Šią nuomonę patvirtina, žemiau pateikiamos ištraukos.

⁵ Priedai 5, 5.1, 5.2 LCVA-f1075-a2-b10-1108 ir kiti

⁶ LAF vyriausybė Lietuvoje vadovauja iki 1941 m. rugpjūčio 5 d.

⁷ LKP-f3377-a55-b41-1107-119-Vytautas-Stonis paaiškinimai dėl LAF struktūros

⁸ <https://silviafoticom.files.wordpress.com/2018/09/zemaičiuizeme1941.pdf>

⁹ ypatingai Žemaičių žemė Nr. 4 ir 5

¹⁰ pridedama

“Žemaičių žemė” Nr. 4

* "Visi turi dirbti! Mes atstatome laisvą nacionalinę Lietuvą..."

* "Tik darbu laisvę laimėjom ... Telšių apskrityje atkovoti laisvą Nepriklausomą Lietuvą"

* "Nepriklausomos Lietuvos Laikinosios Vyriausybės žodis į Tautą"

“Žemaičių žemė” Nr. 6

* "Žemaičiai pareiškia džiaugsmą. ... Telšių apsk. L.Aktyvistų Fronto Vadas kap. Noreika... Kviečia laikytis vieningai, buriantis apie L.Aktyvistų Frontą. ... Rezoliucija daugelio susirinkimo dalyvių pasirašyta ir pasiūsta Lietuvos Vyriausybei.

* "Ir Pavendeny" "...nes ir jie trokšta Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės"

1941-08-16 Laikraštis "Išlaisvintas Panevėžietis" Antrame puslapyje paskelbta "Generalkomisaru Dr.von Renteln pasakyta įgaliotinio L.Prapuolenio kalba", kuriame siekė "prikelti Lietuvą naujam valstybiniam gyvenimui". Pažymėtina, kad ši kalba buvo išsakyta diena po Lietuvos Vyriausybės atstatydinimo. Įrodymai liudija, kad 1941 m. vasarą Žemaitijoje cenzūra galimai veikė tik formaliai arba jos visai nebuvo.

Esamoje išvadoje nėra svarstoma kokią įtaką turėjo LAF skleidžiama propaganda, Žemaitijos žmonių nuotakoms, užverbuotiems LAF savanoriams ir jų apsisprendimui išžudyti žydų tautybės bendrapiliečius. O tai yra labai svarbu.

Nors nėra tiesioginių įrodymų liudijančių Jono Noreikos prisidėjimą prie Žemaičių žemės leidybos, tačiau būdamas politinės organizacijos LAF vadas Žemaitijoje Jonas Noreika negalėjo nežinoti, kas vyksta jo apygardoje. Atsižvelgiant į Jono Noreikos pomėgį literatūriniam darbui¹¹ ir vėlesnius jo veiksmus Šiaulių apskrityje, yra tikėtina, kad "Žemaičių žemės" leidyba buvo pradėta su jo žinia ir galimai jo iniciatyva ir palaikymu. Gali atrodyti sutapimas, tačiau LAF laikraštis vadinosi taip pat kaip ir jo Jono Noreikos suburta ir vadovaujama "Žemaičių žemės" delegacija (žr. toliau.)

Išvadoje šios aplinkybės nėra minimos ir nėra svarstomos, o tai yra svarbu siekiant visapusiškai įvertinti Jono Noreikos prisidėjimo prie genocido veiksmus, LAF vyriausybės valdymo metu.

Plungės žydų žudynės

Atsižvelgiant į aptartas aplinkybes ir nurodytus dokumentus pažymėtina, kad kad naciai negalėjo turėti didelės įtakos sprendžiant 1800 Plungės žydų likimą. Archyviniai dokumentai¹² ir įvykių liudininkai¹³ nurodo, kad vokiečių kareivių Telšiuose liepos mėn pradžioje buvo negausiai. Buvę keli vokiečių kareiviai, vokiečių karo komendantūroj. Reikia suprasti, kad tai ne SS ir ne SD, o Vermachto kariai. Vermachto kariams žydų izoliavimas ir žudymas nebuvo užduotis.

Sutinkamai su A.Pakalniškio parodymais Plungėje buvo komendantūra. P. Alimas pakeičia 2 dienas komendantu dirbusį Joną Noreiką. Jaunas kapitonas Jonas Noreika vėliau dirba kitoje pastato pusėje - LAF štabe, verbuojančiame savanorius. Visa tai vyksta priešais sinagogą, kurioje tuo metu buvo suvartyti ir dvi savaites laikomi visi Plungės žydai.

¹¹ 1933 m. išleistoje apybraižoje "Pakelk galva lietuvi" Jonas Noreika nagrinėdamas lietuvių ekonomikos ir kultūros nuosmukį, pagrindine nesekmės priežastimi įvardina žydus

¹² Priedai Nr. 12, 12.1, 12.2

¹³ A.Pakalniškio liudijimai, Zenono Ivinskio liudijimai

Istorinėje išvadoje šios aplinkybės yra neminimas. Išvadoje yra nepagrįstai atmetamas A.Pakalniškio liudijimas, kad Jonas Noreika žodžiu įsakė sušaudyti žydus buvusius sinagogoje. Aleksandro Pakalniškio prisiminimai atmetami remiantis sovietų okupacinių jėgų struktūrų (tikėtina žiauraus tardymo metu) išgautais parodymais, kur žudynių vykdytojai teigė, kad **“žudynių organizatoriai buvo vokiečiai**, o žydų konvojavimui ir sušaudymui ties Kaušėnais vadovavo Povilas Alimas ir jo pagalbininkas Pabrėža”¹⁴. Tai gali būti tiesa, tačiau apie tai kas davė nurodymus išvaryti Plungės žydus iš savo namų, uždaryti juos sinagogoje ir po dviejų savaitių sušaudyti, patikimų žinių nėra. Tik Pakalniškio liudijimas.

Išvadoje nėra atsižvelgiama į A.Pakalniškio nurodomą aplinkybę, kad P.Alimo darbo kabineto durys buvo visai greta Jono Noreikos. Išvadoje nėra atsižvelgiama į aplinkybę, kad Jonas Noreika buvo Kaune veikusios LAF vyriausybės viršininkas Žemaitijos apskrityje ir, kad tuo metu kai buvo likviduojami geto kaliniai, būtent Jonas Noreika buvo aukščiausias teisėtas politinės valdžios pareigūnas Plungėje.

Išvadoje nėra atsižvelgiama į tai, kad LAF laikraštis “Žemaičių žemė” Nr. 5 skelbia, kad Jonas Noreika liepos 20 d. subūrė ir vedė “Žemaičių žemės” delegaciją sveikinti LAF vyriausybę Kaune. Sutinkamai su Laikraščiu ir Z.Blyno dienoraščiu, Telšiai LAF vadas Noreika buvo vadas delegacijos kurią sudarė : “Telšių apskr. policijos vadas Bronius Juodikis, kuris (Telšių LAF vado Noreikos pavaduotojas, kuris beje buvo kaltinamas kaip vienas iš Telšių žydų išžudymo vadovų), Telšių apskrities viršininkas Ramanauskas, Telšių apskrities TDA viršininkas (komendantas) majoras Svilas, Plungės LAF vadas ir TDA viršininkas leit. Alimas, Telšių apskrities ligoninės direktorius dr. gyd. Plechavičius, Lietuvos banko Telšių skyriaus direktorius Jurkus.”¹⁵

Jei Jonas Noreika vadovavo šiems asmenims politiniu klausimu, vadinasi jau 1941 m. liepą buvo įgijęs jų pasitikėjimą ir autoritetą. Todėl neturėtų būti atmetama versija, kad Jonas Noreika galėjo vadovauti P. Alimui ir kitiems duodant nurodymus dėl Plungės žydų izoliavimo, konvojavimo ir sušaudymo.

Išvadoje yra nurodoma, kad *J. Noreika pats savo asmenine iniciatyva negalėjo įsakyti šaudyti Plungės žydus, kadangi žydų naikinimo operacijose dalyvavę lietuvių policinių struktūrų darbuotojai buvo klusnūs vokiečių saugumo policijos ir SD įstaigos pareigūnų nurodymų vykdytojai, t. y. buvo griežtai subordinuojamoje padėtyje*. Tai yra nepagrįsta Centro nuomonė. Nurodytų istorinių šaltinių ir A.Pakalniškio liudijimų kontekste Centro argumentas dėl Jono Noreikos veiklos Plungėje ir Plungės žydų žudynių reikalauja aiškaus persvarstymo.

Telšių LAF vado veikla

Išvadoje nėra minima aplinkybė, kad Jonas Noreika 1941 m. liepos mėn. gyvena Telšiuose, mieste kuriame yra Telšių LAF būstinė. Žinoma, kad Noreika gyveno Vaižganto gatvėje esančiame žydo name. Šią aplinkybę liudija:

Zenono blyno dienoraštyje aprašant “Žemaičių žemės” delegacijos sudėtį, Jonas Noreika yra įvardijamas LAF Telšiai vadas

¹⁴ LYA, f. K-1, ap. 58, b. 6964/3, l. 18, 18 a.p., 24 a.p., 76 a.p., b. 15668/3, t. 1, 29, 56, 56 a.p.

¹⁵ “Karo laikų dienoraštis”. Zenonas Blynas, Vilnius 2010, p. 93

Bendras Ramanausko ir Noreikos įsakymas, pasirašytas liepos 25, kuriame Noreika nurodomas LAF Telšiai vadas.

Noreika Telšiuose apsigyveno po Plungės žydų žudynių, 3 savaites iki pat paskyrimo į Šiaulius. Išvadoje šis veiklos laiko tarpas nėra aptariamas, o Jonas Noreika juk vadovavo ginkluotiems LAF savanoriams Telšių apskrityje.

Svarbu atkreipti dėmesį, kad Jono Noreikos vadovaujamoje apskrityje Telšių miesto savivaldybė jau nuo 1941 m. birželio 30 d. išdavinėjo pakvitavimus dėl žydų turto perleidimo - prašymus pateikusiems asmenims¹⁶. Aplinkybė, kad turtas buvo dalomas taip anksti ir su vietos valdžios leidimu suponuoja, kad Telšiuose turto valdymas buvo atlaisvintas, o turto šeiminkai buvo izoliuoti dar 1941 m. birželio pabaigoje. Dokumentai liudija, kad Telšių geto įkūrimą vykdė Telšių apskrities viršininko administracija¹⁷, o žydų turtą ir pačius žydus administravo Telšių miesto savivaldybė, laikiusi ir darbams išnaudojusi žydus iki pat gruodžio mėnesio. Savivaldybė net turėjo atskirą pareigūną žydų reikalams.

Dokumentai liudija, kad 1941 m. birželį ir liepą žydų atžvilgiu Telšiuose buvo vykdomi ne nacių nurodymai. Dokumentai patvirtina, kad oficialūs įstaigų vadovai policijos vadas, apskrities viršininkas, savivaldybė vykdė veiksmus prieš žydų tautybės asmenis. O šie žmonės įėjo į Jono Noreikos vadovaujamą „Žemaičių žemės“ delegaciją. Jonas Noreika šiems žmonėms turėjo įtaką vykdant LAF programą ir ideologiją, kur visi žydai buvo prilyginami komunistams t.y. priešams. Kadangi valdžioje buvo LAF, tikėtina, kad žydų suvarymas į getą Telšiuose buvo vykdytas vietos valdžios iniciatyva.

Tai yra labai svarbios aplinkybės, kadangi jos parodo nusikalstamus vietos valdžios institucijų veiksmus, vykdytus prieš žydų tautybės asmenis. Šie faktai nurodo bendrą atmosferą kurioje veikė Jonas Noreika ir žmonės kurie supo jį Telšiuose. Noreika negalėjo likti Holokausto įvykių nuošalį. Išvada reikalauja aiškaus Jono Noreikos LAF Telšiai vado veiklos įvertinimo, aptariant galimas jo sąsajas su nusikalstamais veiksmais nukreiptais prieš Telšių žydus ir Lietuvos Respublikos piliečius.

Išvadoje nėra svarstoma kokią galią Jonas Noreika turėjo eidamas LAF Telšiai pareigas, nėra svarstoma ką galimai veikė Jono Noreikos vadovaujami ginkluoti LAF savanoriai. Pažymėtina, kad egzistuoja archyvinis dokumentas liudijantis, kad 1941 m. Lietuvių nacionalsocialistinės partijos nariams Telšių komendatūroje buvo išduodami leidimai ginklams nešioti¹⁸.

Sutinkamai su Šiaulių prokuroro Mato Krygerio liudijimu¹⁹, jis nuvyko į Telšius, į LAF būstinę išsiaiškinti dėl čia vykdomų mirties nuosprendžių teisėtumo. Krygeris knygoje rašo: „Kai kurie broliai Lietuviai savo iniciatyva vykdė egzekucijas. Štai Telšiuose susidarė superpatriotų lietuviškas „karo lauko teismas“, teisęs „komunistus“, „komunistų veikėjus“, pats vykdė nuosprendžius“. Autorius žodžius naudoja kabutėse, tuo logiškai paneigiant tikrąją žodžių reikšmę ir suponuojant veiksmų neteisėtumą.“ Krygeris nurodo, kad susitikime dalyvavo neeiliniai LAF veikėjai. Jam

¹⁶ Prašymai ir pakvitavimai dėl turto perleidimo pridedamai

¹⁷ 1941 -09- 23 Telšių burmistro laiškas pristatyti Noreikai išlaidų sąmatą patirtą Telšių getui įrengti

¹⁸ LCVA-f1075-a2-b19-13R

¹⁹ Matas Krygeris. Rūstūs prisiminimai. psl. 50-51

pasiūlus paleisti suimtuosius laikomus LAF štabe ir barake prieštaraujančių nebuvo, Telšių apskrities viršininkas Augustinas Ramanauskas pridūrė, "Aš sakiau, kad negerai darome."

Iš Mato Krygerio teiginio "neeiliniai LAF veikėjai" galima suprasti, kad prokuroro susitikime dalyvavo ir Jonas Noreika ir Bronius Juodikis, mjr. Svilas bei A.Ramanauskas. Pažymėtina, kad egzistuoja mirties bausmės pasmerktų malonės prašymo atmetimo/tenkinimo sprendimas²⁰. Tai liudija, kad LAF karo lauko teismas ir mirties nuosprendžiai buvo Noreikos žinioje. O taip pat Telšių kalėjimas, kuriam 1941 m. liepos 2 d. savivaldybė leido perimti²¹ 500 vnt patalynės, tiek pat apatinių ir marškinių. Šios aplinkybės išvadoje nėra nurodomos, o jos yra labai svarbios, kadangi liudija galimus Jono Noreikos nusikaltimus prieš Lietuvos piliečius įvykdytus Telšių apskrityje.

Šalutiniai įrodymai²² liudija, kad Joniškio valsčiaus LAF savanoriai turi "ŽYDŲ TVARKYMO KOMISIJA" kuri 1941 m. liepos pradžioje įsako Joniškio valsčiaus savivaldybei suregistruoti gyventojus ir surasti jų slepiamą turtą. Liepos 18 d. išleidžia įsaką žydams, nustatantį 20 000 Rb baudą už ankstesnio įsakymo nevykdymą ir įpareigojanti sumokėti į LAF kasą iki rytdienos 3 val popiet. Šis dokumentas patvirtina, LAF galią ir įtaką sprendžiant Joniškio žydų turto ir pačių žmonių likimą. Dokumentai patvirtina, kad Joniškio LAF, pasireiškė visiška savivale vietos žydu atžvilgiu ir turėjo galią įsakinėti ne tik asmenims bet ir Joniškio savivaldybei.

Pažymėtina, kad Žemaitijos LAF "valdymo" pasekoje kuomet buvo grobstomas žydų turtas, o vietos gyventojai žudomi be teismo nuosprendžio arba pasmerkiami LAF teismo nuosprendžiu, 1941 m. liepos 24 d. (po Mato Krygerio apsilankymo Telšiuose) Šiaulių apskrities viršininkas Urbaitis išleidžia įsakymą²³ smerkiantį LAF partizanų savivalės veiksmus. Dokumentas konstatuoja, kad LAF partizanai/ TDA/Baltaraiščiai vykdo teisėsaugos ir jėgos struktūrų funkcijas ir tai daro neteisėtai. Tą pačią dieną yra išleidžiamas LAF Šiauliai vado įsakymas Nr. 2²⁴, kuriame konstatuojama, kad kad LAF skyriai veikia nesuderintai su vietos policija ir pridarė "žygių" kurie žemina organizacijos įvaizdį.

Labai svarbus dokumentas, liudijantis Jono Noreikos Telšių LAF vado veiklą yra bendras Noreikos ir Telšių apskrities viršininko 1941 m. liepos mėn. 25 d. įsakymas²⁵ "Telšių apskr. Policijos nuovadų Viršininkams ir Aktyvistų štabams" draudžiantis aktyvistams (LAF savanoriams) vykdyti mirties nuosprendžius vietoje. Nurodoma, kad pateisinimai dėl nužudymo bandant pasprukti bus kruopščiai tiriami. Tai liudija, kad mirties nuosprendžių vykdymas vietoje buvo to meto realijos Jono Noreikos vadovaujamoje Telšių apskrityje.

Svarbi aplinkybė liudijanti Jono Noreikos turėtą įtaką tuo metu yra ta, kad įsakymą pirmas pasirašė LAF Telšių Štabo Vadas Kap. Noreika, o Telšių apskr. Viršininkas Ramanauskas pasirašė antras. Šio rašto lydraštis nurodo, kad bendrai pasirašytą įsakymą, Telšių apskr viršininkas priskiria Noreikai ir šiuo duoda pavedimą administracijos subjektams ir policijai vykdyti LAF Telšiai vado įsakymą valią. Tai liudija LAF ir Noreikos turėtą įtaką Žemaitijoje.

²⁰ LCVA-fR1441-a2-b10-Vladas Bauža malonės prašymo atmetimas

²¹ Dokumentas Telšių savivaldybės pakvitavimas pridedamas

²² LCVA R739, ap1, b4, l.12 ir kiti

²³ LCVA-F-R1099-ap1-l8-1

²⁴ LCVA R739 ap1, b4, l.17

²⁵ LCVA-f1075-a2-b6-l35

Išvadoje nėra svarstomas galimas Noreikos dalyvavimas Telšių apskrities žydų izoliavimo ir nužudymo procese. Aukščiau aptarti dokumentai ir Mato Krygerio liudijimas parodo, kad Noreika savo apskrityje turėjo kalėjimą, LAF vykdė komunistų persekiojimą (*pagal LAF ideologiją komunistai ir žydai viena ir tas pats*), vykdė mirties bausmes. Tačiau išvadoje yra nurodoma, tik tiek, kad Telšių valdžios žmonės 1941 m. liepos pirmomis dienomis Noreiką pakvietė į inteligentų vakarą, kuriame dalyvavo tie patys “Žemaičių žemės” delegacijos nariai. Išvadoje yra nutylimos svarbios aplinkybės apie šių asmenų įvykdytus karo nusikaltimus.

Plungės ir Telšių žudynės neminimos Lietuvos žydų išžudytojo Einsatzkommando 3 (Hamano būrys) vadovo Jėgerio ataskaitoje, nė Lietuvos paribio žydų išžudytojų Tilžės Einsatzkommando teismo liudijimuose. Iš Einsatzgruppe A vadovo Štalekerio ataskaitos galime suprasti, kad formaliai už žudynes Plungėje, Telšiuose, Mažeikiuose, Biržuose ir Šiauliuose atsakė Latvijos žydų išžudytojų, Einsatzkommando 2, vienas Šiauliuose esantis būrys, buvęs 100 km nuo Plungės.

Štalekerio 1941 m. spalio 15 d. ataskaita, nurodo, kad vienas Einsatzkommando 2 būrys (maždaug 30 karių), atsakingas už visą Šiaulių apygardą, įstengė išžudyti 42,000 žydų, kuomet Jėgerio Einsatzkommando 3 (150 karių) Kauno apygardoje išžudė 32,000. Tačiau iš Jėgerio ataskaitos žinome, kad jo būrys, vadovaujamas sociopato Hamano, buvo labai skrupulingas, dirbo 5 dienas per savaitę. Tokie skaičiai liudija apie galimą Žemaitijos LAF prisidėjimą prie žydų žudynių Plungėje ir Telšiuose.

Laikotarpiu kai Jonas Noreika eina Telšių LAF pareigas 1941 m. Telšiuose (kaip ir Plungėje) yra nužudoma daug žydų tautybės žmonių. Jonas Noreika buvo aukščiausias politinės partijos atstovas turintis autoritetą apskrityje. Jis vadovavo delegacijai kurią sudarė Telšių apskr. policijos vadas, Telšių apskrities viršininkas, Telšių apskrities TDA viršininkas (komendantas). Yra tikėtina, kad jie dalyvavo išvarant žydus į Telšių getą, nusavinant ir išdalinant, parduodant jų turtą. Šie žmonės vadovavo ginkluotoms įstaigoms (policija, TDA) siejamomis su žydų žudynėmis Lietuvoje. Jie buvo artimame Noreikos bendravimo rate. Noreika buvo šių asmenų politinis ir ideologinis vadas (Generolas Vėtra).

Tai yra labai svarbios aplinkybės, kurios išvadoje nutylimos. Esama išvada neatspindi istorinių įvykių realijų ir galimo Jono Noreikos nusikalstamo vaidmens Telšių apskrityje, todėl reikalauja papildymo. Visų pirma įvardinant LAF kaip politinę organizaciją ir Jono Noreikos ir LAF galią Telšių apskrityje, objektyviai įvardijant LAF Telšiai turėtą kalėjimą, karo lauko teismus ir vykdytus mirties nuosprendžius.

Šiaulių apskrities viršininko veikla 1941 m. - 1942 m.

Išvadoje yra nurodoma, kad “Ignas Urbaitis, kuris 1941 m. liepą ėjo Šiaulių apskrities viršininko pareigas, 1941 m. liepos 23 d. paskelbė dokumentą Nr. 6, kuriuo <...> Miestelių žydai nuo 1941 m. liepos 25 d. iki rugpjūčio 15 d. turėjo persikelti gyventi į valsčių viršaičių bei miestų burmistrų nurodytas vietas. Žydai, kurie nevykdys šių nurodymų, turėjo būti baudžiami”. Toliau išvadoje nurodoma, kad “aukščiau minėtuose žydų diskriminavimo ir izoliavimo veiksmuose J.Noreika nedalyvavo”.

Esama istorinis dokumentas, kur liudija priešingai, kad 1941 m. rugpjūčio 9 d. Jonas Noreika davė nurodymą²⁶ viršaičiui dėl Triškių miestelio žydų iškeldinimo į Gruzdžius. Šis dokumentas paneigia Centro teiginį dėl Jono Noreikos nedalyvavimo žydų diskriminavimo veiksmuose vykdant ankstesnio apskrities viršininko įsakymą ir reikalauja išvados persvarstymo.

Verta atkreipti Centro dėmesį, kad taip pat yra ir kiti dokumentai liudijantys, kad Jonas Noreika, veikdamas Urbaičio išleisto 1941 m. liepos 23 d. dokumento Nr. 6 dvasia, eidamas valstybės tarnautojo pareigas veikė prieš žydų tautybę Lietuvos piliečius dar iki Gewecke paskyrimo Šiaulių apygardos komisaru. O tiksliau Noreika išleidžia šiuos aktus dėl žydų turto:

Nurodymai dėl žydų turto nusavinimo

Rugpjūčio 6 d. laikini nurodymai (Reg Nr. 429)²⁷, kaip pasielgti su žydų ir komunistų paliktu beglobiu turto. Nurodymai skirti miestelių viršaičiams ir Šiaulių apskrities miestų burmistrams. Jonas Noreika duoda nurodymą, kad iki vyriausybės nustatys kitaip tiek kilnojamasis turtas tiek nekilnojamasis turtas pereina savivaldybių žinion, turi būti aprašomas, gendantis turtas parduodamas. Perkraustomi žydai gali pasiimti kilnojamojo turto savo nuožiūra, kitas turtas laikomas paliktu beglobiu.

Rugpjūčio 16 d. nurodymų papildymas, nurodantis, kad turto sąrašą turi pasirašyti ir žydas turto sąavininkas, o sąrašai iki rugpjūčio 20 d. pristatyti Noreikai.

Išvadoje nėra nurodoma, kad Jonas Noreika tvarkė reikalus dėl žydų turto nusavinimo. Išvadoje nėra analizuojama kieno iniciatyva ar nurodymu Jonas Noreika pirmosiomis savo darbo dienomis išleido patvarkymus dėl žydų turto perėmimo savivaldybių žinion, kieno iniciatyva Jonas Noreika įgijo žydų nekilnojamojo turto sąrašus.

Išvadoje yra nurodoma, kad Noreika Rugsėjo 10 d. išleido nurodymus dėl kilnojamojo žydų turto likvidavimo²⁸, tačiau išvadoje yra nutylima ta aplinkybė, kad pinigų už parduotus daiktus jis nurodo įnešti į savo vadovaujamos Apskrities valdybos kasą (ne banko sąskaitą), o likusį beglobį žydų turtą raginama suskirstyti ir likviduoti (išdalinti, sunaikinti) kuo skubiau.

Svarbus aspektas vertinimui yra tas, kad vėliau, t.y. spalio 10 d. Jonas Noreika paskelbia Komisaro nurodymą²⁹, kuriame nurodo pinigų gautus už parduotą žydų turtą įnešti į nacių banko sąskaitą. Toks naudos gavėjo pakeitimas liudija, jog komisaras Gewecke susidomėjimą žydų turto reikalais parodė praėjus dviems mėnesiams nuo Noreikos nurodymų paskelbimo, pirmosiomis darbo dienomis.

Tai yra svarbios aplinkybės, liudijančios, kad Noreika iki spalio 10 d. turėjo pakankamą veiklos laisvę spręsti Šiaulių apskrities žydų kilnojamojo turto klausimus, o jo vadovaujama įstaiga tikėtina gavo ir pinigų iš parduoto žydų turto. Tokia veikla, jau ir Noreikos darbo metais buvo pripažįstama marodieravimu, t.y. turto grobstymui karo sąlygomis. Išvadoje šios aplinkybės nutylimos.

Žydų nekilnojamojo turto perleidimas

²⁶ LCVA-fr-1099-a.1- b.2- 1137

²⁷ LCVA-fr-1099-a1-b1-1113

²⁸ LCVA-fr-1099-ap1-b1-1 239

²⁹ LCVA R1099-1-2-456

Esamoje išvadoje nėra minima, kad Jonas Noreika, individualiais aktais tvarkė žydų nekilnojamojo turto reikalus. To meto apskrities viršininko administracijos dokumentai liudija Jono Noreikos iniciatyvą, tarpininkaujant ir priimant sprendimus dėl žydų nekilnojamojo turto perdavimo naujiems savininkams, o tiksliau:

1941 metų rugpjūčio 7 d. Alaus gamyklos Gubernija prašymas perduoti žydų vaisvandenių dirbtuves gamyklos nuosavybėn³⁰. Prašymas surašytas antrą Jono Noreikos darbo dieną. Jono Noreikos ir jo sekretoriaus Tamašausko pasirašyta rezoliucija rašto kampe skelbia: „Reikalas sutvarkytas telefonu – bylon“ 41 m. spalio 7 d.

1941 metų spalio 23 d. Noreikos raštas³¹ adresuotas Kuršėnų valsčiaus viršaičiui, kuriame nurodoma, kad Šneiderio ūkio valdytoju yra skiriamas Pluskus Ignas, pavedama tuojau esamus gyventojus iškeldinti ir turtą aprašyti.

1941 metų spalio mėn. raštas³² adresuotas komisarui Gewecke, kuriame prašo jo palaiminimo dėl žydo malūno ir 20 ha žemės Kuršėnų valsčiuje perleidimo šiauliečio Benedikto Galmino nuosavybėn. Rašte Noreika nurodo, kad asmeniškai šiam reikalui tarpininkauja.

Aukščiau nurodyti dokumentai liudija, kad Noreika turėjo suinteresuotumą dėl vieno ar kitų priežasčių tarpininkauti dėl žydų nekilnojamojo turto perleidimo naujiems savininkams. Tokia veikla pagal galiojusius aktus neįėjo į apskrities viršininko pareigas, nes naujuosius savininkus skirdavo burmistrai ir viršaičiai pagal nustatytus kriterijus. Noreika visgi buvo aukščiausias pareigūnas po nacių komisaro apskrityje, tad jo tarpininkavimas greičiausiai užtikrindavo sklandų pasirinktos žydų nuosavybės perleidimą.

Dar daugiau, yra išlikę dokumentai³³ liudijantys, kad J.Noreika eidamas apskrities viršininko pareigas tvarkė žydų išnaudojimo priverstiniais darbams klausimus, organizavo jų apsaugą, rūpino ginklus ir leidimus sargybiniais, organizavo žydų paėmimą-gražinimą į Šiaulių getą. J.Noreikos 1941-11-05 raštas Šiaulių savivaldybei, liudija, kad savivaldybė pasigedo pinigų už Jono Noreikos organizuotą žydų darbą prie geležinkelio, kuriuos turėjo gauti už iš geto paimtus darbiui žydus. Noreika, savo ruožtu, savivaldybei siūlo kreiptis į paslaugų užsakovą - Geležinkelių valdybą. Šie dokumentai liudija Jono Noreikos asmeninį įsitraukimą į Šiaulių žydų išnaudojimą priverstiniais darbams. Tai yra svarbios aplinkybės, liudijančios, kad Noreika po Žagarės žydų žudynių išnaudojo nacių paskelbtą žydų teisių suvaržymą savo reikmėms.

Aukščiau nurodyti dokumentai yra svarbūs, kadangi liudija, kad Noreika savo valia ir pasirinkimu administravo žydų nekilnojamojo turto perrašymo klausimus, bei išnaudojo Šiaulių geto žydus vykdamas įmonių užsakytus darbus. Tai nebuvo nacių įsakymų vykdymas, tai buvo tęstiniai, valingi ir sąmoningi nusikalstami veiksmai prieš lietuvis piliečius.

Žagarės geto įkūrimas ir administravimas

³⁰ LCVA-fR-1099-a1-b2-1418

³¹ LCVA F, R-1099, ap.1, b.2

³² LCVA F, R-1099, ap.1, b.2, l.544

³³ LCVA-fR-1099-a1-b2- 1338, LCVA-fR-1099-a1-b2- 1440, LCVA-fR-1099-a1-b2- 1504

Išvadoje yra nurodomas 1941 m. rugpjūčio 22 d. Jono Noreikos nurodymas³⁴ „Visiems Šiaulių apskrities valsčių viršaičiams ir antraeilėms miestų burmistrams“, kuris skelbė, kad Šiaulių apygardos komisaras įsakė žydus, perkelti į Žagarę. Taip pat nurodoma, kad “okupacinei nacių valdžiai jį, kaip ir kitus lietuvių civilinės administracijos pareigūnus, pavyko įtraukti į su žydų izoliavimu susijusių reikalų tvarkymą”.

Centras išvadoje konstatuodamas įsakymo faktą, pareiškia, kad nacių valdžia įtraukė Joną Noreiką į su žydų izoliavimu susijusių reikalų tvarkymą, tačiau nutyli svarbias dokumentuotas aplinkybes liudijančias, kad Jonas Noreika ir jo vadovaujama Šiaulių apskrities viršininko administracija rūpinosi Žagarės geto įkūrimu, palaikymu ir likvidavimu. Tai liudija žemiau aptarti dokumentai.

Žagarės burmistro Simono Rakščio parodymai³⁵ duoti sovietų sąjungos tardymo pareigūnams, kuriuose jis dviejų apklausų metu liudija, kad jis ėjo burmistro pareigas iki sovietų okupacijos, 1941 m. rugpjūčio pabaigoje buvo paskirtas Jono Noreikos eiti Žagarės miesto burmistro pareigas, nacių valdžia jį iš pareigų atleido spalio pabaigoje, dirbo du mėnesius. Į klausimą kieno nurodymus vykdė, Simonas Rakštys atsakė, kad vykdė išimtinai Jono Noreikos nurodymus.

Reikia suprasti, kad žydų geto atsiradimas, buvimas ir likvidavimas buvo Žagarės miestelio įvykių epicentras 1941 m. rudenį, tačiau anot burmistro jis neveikė savarankiškai, vykdė Noreikos nurodymus. Svarbu pastebėti, kad Simonas Rakštys nacių buvo pakeistas kitu burmistru, iškart po geto likvidavimo.

Yra išlikęs Jono Noreikos pasirašytas leidimas Jonišio burmistru, leidžiantis pasilikti dantų techniką³⁶ iki dviejų mėnesių savo žinioje. Šis dokumentas yra svarbus nes liudija, kad Jonas Noreika turėjo veiksmų laisvę ir galėjo daryti išimtis vykdant formaliai komisaro Gewecke įsakymą dėl žydų perkėlimo į Žagarės geto.

Šiaulių apskrities viršininko ir buhalterio pasirašytas 1942 m. rugpjūčio 24 d. pažymėjimas³⁷, kuris patvirtina, kad Lietuvių savisaugos dalių Šiaulių apygardos štabo kariai tikrai yra gavę iš Šiaulių apskrities viršininko nuo 1941-09-20 iki 1941-11-01 atlyginimą sumoje 53 3350,03 Rb.

Istorikų teigimu Šiaulių apygardoje veikęs 14-bataljonas buvo sudarytas iš LAF Telšiai karių kuopų, o Jonas Noreika buvo LAF Telšiai vadas. Šis dokumentas patvirtina, kad Jono Noreikos vadovaujama Šiaulių apskrities administracija mokėjo atlyginimą LAF kariams už laikotarpį kai Šiaulių apskrityje buvo vykdomos žydų masinio naikinimo akcijos (Žagarės gete 1941-10-02). Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad atlyginimas buvo mokėtas ne už mėnesį (kaip įprasta), o už 6 savaites. Taip pat archyve nėra kitų panašaus turinio liudijimų. Nėra žinoma, kam jis adresuotas, tačiau panašu, kad buvo svarbus jei buvo reikalingas asmeninis Jono Noreikos paliudijimas.

1941 m. rugsėjo 4 d. Šiaulių komisaro Gewecke, apskričių viršininkų ir policijos vadų slapto pasitarimo protokolas (Priedas Nr. 38, Mokslo akademijos bibliotekos fondas), kuriame yra pateikiami nuoseklūs nurodymai dėl žydų teisių suvaržymo ir draudimai žydams. Šiuos nurodymus privalėjo vykdyti Apskričių viršininkai ir jiems pavaldi policija. Dokumentas liudija, kad

---

³⁴ ---

³⁵ LYA K58-1, b.8276, l.11

³⁶ LCVA-fR-1099-a1-b2-l-380

³⁷ LCVA-fR-1099-a2-b2-1133

nusikalstami veiksmai prieš žydus nebuvo atsitiktiniai, buvo planuojami, jų vykdymas prižiūrimas ir Noreika tame dalyvavo.

Nepanašu, kad Centras atsižvelgė į šiuos dokumentus konstatuodamas, jog Noreika buvo įtrauktas tik su izoliavimu susijusius reikalus. Dokumentai liudija, jo asmeninį įsitraukimą ir dalyvavimą administruojant Žagarės geto. Jo valingą ir sąmoningą įsitraukimą į Šiaulių apskrities žydų išnaikinimo procesą. Noreika dėjo pakankamas pastangas, kad ankstesnis Ignas Urbaičio 1941 m. liepos 23 d. dokumentas Nr. 6, būtų įvykdytas, kad žydai būtų izoliuoti. Nors vietos gyventojai tam priešinosi, Šiaulių apskrities žydų getas buvo įkurtas Žagarėje. Noreika paskyrė miesto burmistrą ir jam asmeniškai vadovavo laikotarpiu kol buvo gyvi vietos žydai (likvidavus geto burmistras nacių buvo nušalintas). Noreikos įstaiga sumoka atlyginimą už 6 savaitių laikotarpį, galimai Telšių LAF kariams (14-bataljonas), už laikotarpį kai buvo likviduojami Žagarės geto kaliniai. Tai yra labai svarbios dokumentuotos aplinkybės, kurios išvadoje yra neminimos. Dokumentai liudija aktyvų kolaboravimąsi su nacių valdžia, ko pasekoje buvo nužudyti Šiaulių apskrities žydai, įkalinti Žagarės gete.

Noreikos sąmoningi veiksmai padarė įtaką Holokaustui, tačiau Centras yra kitos nuomonės. Manau, kad esama istorinė išvada reikalauja aiškaus papildymo, paremto nurodytų dokumentuotų aplinkybių analize. Siekiant objektyvaus ir teisingo istorinių aplinkybių išviešinimo, išvadoje būtina įvardinti Jono Noreikos kolaboravimąsi su naciais epizodus.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad Zenono Blyno dienoraštyje yra pažymėta, kad Karl Jager 1941 m. rugsėjo mėn. buvo atvykęs pas Šiaulių apygardos komisarą Franz Gewecke. Būtent šio asmens nurodymu Jonas Noreika įsteigė Žagarės geto, prašė užtariamo perleidžiant žydų nekilnojamąjį turtą, prašė leidimų ginklams ir kt. Karl Jager prašė perduoti jam Šiaulių miesto geto žydus - sunaikinimui. Franz Gewecke Šiaulių miesto geto žydų neatidavė. Šiaulių miesto getas yra retas, kuris nebuvo likviduotas ir kuris išsaugojo daug žydų gyvybių. To negalima pasakyti apie Jono Noreikos valdytos Šiaulių apskrities Žagarės geto.

3. Istorinės išvados neteisėtumas

Esama istorinė išvada yra neteisėta ir pažeidžia Viešojo administravimo įstatymo 3 str. nustatytą:

Objektyvumo principą, kuris reiškia, kad administracinis sprendimas ir oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs.

Išsamumo principą, kuris reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nuroydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį.

Centras išvadoje nepasisako dėl įrodymų liudijančių kaltę, nutyli svarbias aplinkybes supusias vieną ar kitą įvykį (pvz. nesivadovauja išleistu Lietuvos Nacionalistų Partijos sekretoriaus Zenono Blyno dienoraščiu, detaliai aprašančiu 1941 m. Žemaitijos įvykius). Centras įvykius ir Jono Noreikos veiklą vertina fragmentiškai, atmesdamas ir visiškai nepasisakydamas dėl susijusių aplinkybių, asmeninių ryšių t.y. vertinime neatsispindi bendra aplinkybių visuma, nepasisakoma dėl Jono Noreikos ryšių su kitais LAF ir LNP nariais.

Nepiktnaudžiavimo valdžia principą, kuris reiškia, kad viešojo administravimo subjektams draudžiama priimti administracinius sprendimus, siekiant kitų, negu įstatymų ar kitų norminių teisės aktų nustatyta, tikslų.

Esminis Genocido centro veiklos uždavinys (Įstatymo 4 str.) yra okupacinių režimų 1939-1990 metais vykdyto Lietuvos gyventojų fizinio bei dvasinio genocido tyrimas, istorinės tiesos ir teisingumo atkūrimas. Centras, esamoje išvadoje nepasisakydamas dėl Jono Noreikos kolaboravimosi su naciais ir LAF veiklos Žemaitijoje, pažeidžia įstatymo nustatytus uždavinius ir veikia priešišškai įstatymo nustatytiems tikslams.

Istorinių aplinkybių nutylėjimas, selektyvus ir teismų praktikai prieštaraujantis asmens veiklos vertinimas neatspindi tiesos apie Joną Noreiką. Išvados teiginiai, kad centro istorikai teikia išvadą “visapusiškai ištyrę Jono Noreikos veiklą” ir “iširtuose archyvinuose dokumentuose ir istorikų darbuose nerasta jokių žinių, net užuominų, kad J. Noreika būtų buvęs Šiaulių apskrityje vykusių masinių žydų naikinimo operacijų dalyvis” yra visuomenės dezinformacija, draudžiama Visuomenės informavimo įstatymo 19 str. 2 d.

Tai yra tęstinis sąmoningas visuomenės dezinformavimas. Bylos nagrinėjimo Vilniaus administraciniame teisme metu, Centras nurodė, kad visi pareiškėjo pateikti archyviniai dokumentai, spaudos ištraukos, moksliniai straipsniai Centrai jau buvo žinomi ir vertinami priimant išvadą apie Jono Noreikos veiklą dar 2015 m. spalio mėnesį” (cit 2019 m. kovo 27 d. sprendimas administracinėje byloje Nr. eI-534-281/2019). Centras šiais dokumentais nesivadovavo ir išvadoje jų neįvardino.

Atsižvelgiant į aukščiau aptartus dokumentus, liudijančius galimai Jono Noreikos padarytas nusikalstamas veikas prieš Lietuvos gyventojus darytina išvada, kad esama Centro išvada pažeidžia įstatymo 22.11 str. nustatytus reikalavimus, nustatančius, kad valstybės įstaigų publikuojama informacija:

2. privalo būti objektyvi ir nešališka, pateikiama kuo daugiau nuomonių ginčytiniais politikos, ekonomikos ir kitais visuomenės gyvenimo klausimais;
4. neturi skelbti nepagrįstų, nepatikrintų, faktais neparemtų kaltinimų.

Nurodyti argumentai dėl įstatymo pažeidimo nėra vien pareiškėjo nuomonė. Jono Noreikos anūkė Silvia Foti taip pat nesutinka su istorinėje išvadoje skelbiama informacija ir yra nuomonės, kad jos senelis sąmoningai kolaboravo su naciais antrojo pasaulinio karo metu (Liudijimas Priedas Nr. 40).

Pažymėtina, kad mokslo žmonės atliekantys tyrimus Lietuvos Holokausto srityje, t.y. Tarptautinė komisija nacių ir sovietinio okupacinių režimų nusikaltimams Lietuvoje įvertinti su taip pat nesutinka su Centro išvados teisėtumu. Komisijos narių 2019-04-10 atsakyme į Centro pareiškimą dėl Jono Noreikos veiklos, yra nurodoma, kad (cit:) (Priedas Nr. 39):

“Negalime suprasti, kodėl Centras gina atvirai rasistinę ir fašistinę politinę grupę *Lietuvių Nacionalistų partiją*, kurios policijos dariniuose tarnavę nariai buvo tarp aktyviausių žydų persekiotojų ir žudikų”

“1941 m. rugpjūčio 22 d. ir 1941 m. rugsėjo 10 d. J. Noreika, vadovaudamasis vokiečių paskirto Šiaulių apygardos komisaro Hans Gewecke nurodymais, paskelbė įsakymus dėl apygardos žydų

perkëlimo į getus ir jų turto nusavinimo <...> Beveik visos pagal įsakymus suimtos aukos vëliau buvo nužudytos. Tokia yra istorinë realybë, grindžiama neabejotiniais dokumentiniais įrodymais. Jei tai nėra dalyvavimas Lietuvos piliečių žydu genocido procese, tai kas tada tai yra?”

Išvadoje pateikiamas genocido nusikaltimo dalyvių elgesio vertinimas yra neobjektyvus ir teisiškai ydingas. Centras Joną Noreiką vertina tik tiesioginio Holokausto dalyvio aspektu, tačiau išvadoje nėra vertinama, kokią įtaką jis kaip LAF vadas turëjo Žemaitijoje, kur jis verbavo ir jam buvo pavaldūs šimtai pagalbinës policijos savanorių - baltaraiščių³⁸, tų pačių kurie kartu su SS pareigūnais vykdë žydu naikinimą. Išvada nekalba apie tai, kad karo lauko teismo sprendimus priëmë ir vykdë Lietuvos Aktyvistų Frontas. Jonas Noreika Žemaitijoje buvo aukščiausias karo lauko teisëjas duodantis nurodymus pirmiau Telšių apskrities viršininko³⁹, kad LAF Telšiuose turëjo savo kalëjimą (virš 500 kalinių)⁴⁰, kad LAF vykdë mirties nuosprendžius. Išvada nekalba, kad Jonas Noreika vykdë LAF politiką smerkiančią žydu. Išvada nekalba, kokią įtaką Jonas Noreika, kaip LAF Žemaitija vadas padarë žydu tautybës Lietuvos gyventojams, vadovaudamas organizacijai leidusiai žydu smerkiantį laikraštį, vykdžiusiai žydu persekiojimą ir egzekucijas Žemaitijoje.

Pažymëtina, kad sutinkamai su Lietuvos teismų praktika genocido byloje, sprendžiant dėl asmens dalyvavimo genocido nusikaltime yra vadovaujamosi 1945 m. Niurnbergo Tarptautinio karinio tribunolo nuostatais, kurie, “kaip JT Generalinë Asamblëja savo rezoliucijose pripažino, yra tarptautinës teisës principai ir pripažinti bendrosios (paprotinës) tarptautinës teisës dalis”⁴¹.

Byloje dėl Lietuvos gynvetojų trëmimo sovietų okupacijos metais “teismas sprendë, kad įsakymų vykdymas negali būti vertinami kaip atsakomybë šalinanti aplinkybë, nes neteisëto įsakymo įvykdymas nešalina galimybės patraukti baudžiamojon atsakomybën nei jį davusio, nei jį įvykdžiusio asmens. Šis principas įtvirtintas 1945 m. Niurnbergo Tarptautinio karinio tribunolo įstatuose <...>. Įstatų 8 straipsnis skelbia, kad karo nusikaltimą, nusikaltimą taikai ar žmoniškumui padaręs asmuo nuo atsakomybës neatleidžiamas. Teismas konstatavo, kad kaltinamasis buvo sveikas, normalios psichikos žmogaus, o tokių žmonių poelgiai visada yra motyvuoti, kontroliuojami, valdomi jų psichikos, jie suvokia vykdomų veiksmų prasmë. Kaltinamojo pasirinkimas susieti savo veiklą su nusikalstama organizacija, dalyvavimas nusikalstamoje organizacijoje, kuri vykdo nusikaltimus žmogiškumui, taip pat, kolegijos nuomone, rodo kaltinamojo ketinimų kryptingumą, kad jis pasirinko tarnauti okupacinei valdžiai, vykdyti jos nurodymus, taip pat ir dalyvauti civilių asmenų trëmime laisva valia, suvokdamas šios nusikalstamos veikos pavojingumą”⁴².

Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. sausio 9 d. nuosprendyje baudžiamojoje byloje Nr. 1A-21/2009 teismas sprendë, kad “nors byloje nenustatyta, kad kaltinamasis nužudë kurį nors iš anksčiau paminëtų asmenų, tačiau jis dalyvavo MGB organizuotose operacijose, siekdamas sunaikinti žmones, priklausančius politinei grupei, todėl kaltininko bet koks dalyvavimas tokių veiksmų padaryme yra vertinamas kaip bendravykdytojo, o ne kaip padëjëjo. Tai, kad kaltininkas nieko nenužudë, gali turëti reikšmës tik skiriant bausmę ar parenkant bausmës rûšį. “

³⁸ Žemaičių žemë Nr. 5 skelbiama, kad Noreika šventës metu kvietë jungtis į LAF, A.Pakalniškio liudijimas dėl verbavimo Plungëje

³⁹ žr. Priedas 35 .1

⁴⁰ žr. Priedas 19 Mato Krygerio prisiminimai ir Priedas 21 - užklausa dėl paklodžių kalëjimui

⁴¹ cit. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. birželio 20 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-209/2008

⁴² ten pat

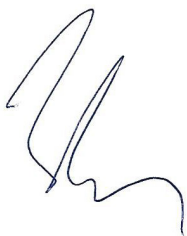
4. Skundo reikalavimas

Esama istorinė išvada yra neteisėta ir neteisinga. Ji neatspindi tikrųjų nusikalstamų Jono Noreikos veiksmų. Visuomenei pateikiama iškreipta informacija apie Joną Noreiką žeidžia mane. Tai sukelia neigiamas emocines pasekmes ir žemina mano orumą. Mano senelio šeima buvo išžudyta Jono Noreikos vadovaujamoje apskrityje, todėl turiu pagrindą reikalauti, kad Centras pakeistų išvadą ir tokiu būdu ištaisytų savo neteisėtais veiksmais man padarytą neturtinę žalą.

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytas aplinkybes ir nurodytus dokumentus, prašau, kad Centras pakeistų ir publikuotų istorinę išvadą „Jono Noreikos (generolo Vėtros) veikla nacių okupuotoje Lietuvoje“. Pakeistoje išvadoje aiškiai įvardinant LAF organizaciją ir Jono Noreikos užimamą padėtį joje, galimai nusikalstamus LAF Telšiai ir kitų Telšių valdžios įstaigų veiksmus. Įvardintų Lietuvos Nacionalistų Partiją ir Jono Noreikos užimamą padėtį joje. Prašau, kad Centras vadovaudamasis Lietuvos ratifikuotais tarptautiniais teisės aktais bei Lietuvos teismų praktika genocido bylose objektyviai įvertintų Jono Noreikos kaip LAF Žemaitija vado prisidėjimą prie Holokausto Žemaitijoje, įskaitant prisidėjimą prie žydų žudynių Plungėje, Telšiuose ir Šiaulių apskrityje.

Pagarbiai

Grant Arthur Gochin

PRIDEDAMA:

Pateikiami dokumentai prieduose yra sunumeruoti atitinkamai pagal puslapio apačioje esančią nuorodų numeraciją. Priedai Nr 2-40 yra pateikiami skaitmeninėje CD laikmenoje.

[Priedas Nr 1] Atstovavimo sutartis

[Priedas Nr 2] LCVA F 412 In 13, B6 L863 Shmuel Gochin šeimos sudėtis

[Priedas Nr 4] LCVA F. 412. In. 12 B. 67. L. 225 1922 m. vidaus pasas Nr. 623696 Mones Gochin

[Priedas Nr 5] LCVA-f1075-a2-b10-1108 1942-03-11 Telšių kurija-paasiaiškina dėl spaustuvės nusavinimo

[Priedas Nr 5.1] LCVA-f1075-a2-b10-187 1941-07-04-Juodikis-praso-stalo-valstybinei-spaustuvei

[Priedas Nr 5.2] LCVA-f1075-a2-b10-186 1941-07-04-Telšių savivaldybė leidimas-stalui valstybinei-spaustuvei

[Priedas Nr 7] LKP-f3377-a55-b41-1107-119-Vytautas-Stonis paaiškinimai dėl LAF struktūros

[Priedas Nr 8] Žemaičių žemė 1941 m. numeriai

[Priedas 9] Žemaičių žemė Nr. 5 ištraukos

[Priedas Nr. 10] Ištraukos iš Mein Kempf - Žemaičių žemė Nr 2 ir 4

[Priedas Nr 12.] 1941 07 21 vokiečių komendantūrai išduoti 5 kaldras ir 3 pagalves

[Priedas Nr 12.1] Patirtos-išlaidos-vokiečiams Telšiai- 41-42 m

[Priedas Nr 12.2] 1941 07 02 Telšių apskrities viršininko nurodymas - žydų turto surinkimas - šaudmenis šauliams arba policijai

[Priedas Nr 13] Zenono Ivinskio liudijimas 1965 m. dėl Plungės ir Telšių žudynių

[Priedas Nr 16.1] 1941-06 - 30- Alkas prašo buvusios žydų fotolaboratorijos

[Priedas Nr 16.2] 1941 07 04 Povilas Rumbutis paskirtas Telšių savivaldybės ir Telšių žydų turto tvarkytoju

[Priedas Nr 16.3] 1941 07 04 baldai Telšių prokurorui Antaneliui

[Priedas Nr 16.4] 1941 07 08 policija-praso-baldų išsimokėtinai

[Priedas Nr 16.5] 1941-07-15 perleidžiama-skrybeliu-dirbtuve

[Priedas Nr 16.6] 1941 07 12 Telšių burmistro nurodymas - grobstomą turtą į savivaldybės sandėlį

[Priedas Nr 16.7] 1941 07 15 Telšių apskrities viršininko įsakymas dėl žydų turto grobstymo

[Priedas Nr 16.8] 1941 07 22 Savivaldybės įgaliojimas policijai pervežti į Telšius iš RAINIŲ žydų turtą

[Priedas Nr 17] 1941 -09- 23 Telšių burmistro laiškas pristatyti Noreikai išlaidų sąmatą patirtą Telšių getui įrengti

[Priedas Nr 18] LCVA-f1075-a2-b19-13R-Teise Nesioti Ginkla Telšiai

[Priedas Nr 19.] Ištrauka iš Mato Krygerio knygos - Rūstūs prisiminimai

[Priedas 22.1] LCVA R739,ap1,b4, l.12 LAF įsakymas Jonišio savivaldybei iki 15 liepos likusius žydus suregistruoti

[Priedas 22.2] LCVA R739,ap1,b4 l.11 LAF įsakymas Jonišio savivaldybei suregistruoti gyventojų slepiamą žydų turtą

[Priedas 22.3] LCVA R739ap1,b4, l.13 1941-07-10 LAF įsakymas žydams 20 000 RB bauda

[Priedas 23] LCVA-F-R1099-ap1-18-1 1941 07 24 Šiaulių apskrities viršininko Urbaičio įsakymas smerkiantis LAF partizanų savivalės veikmus

[Priedas 24] LCVA R739ap1,b4, l.17 1941 07 24 LAF Šiauliai įsakymas Nr. 2

[Priedas Nr 25.] LCVA-f1075-a2-b6-l35-Noreikos Isakymas LAF Telsiai-1941 07 25

[Priedas Nr 25.1] 1941 07 25 Ramanausko ir Noreikos-rasto-priskyrimas Noreikai

[Priedas Nr 26] LCVA-fR-1099-a.1- b.2- 1137-Noreikos įsakymas dėl Tryškių žydų išskeldinimo.jpeg

[Priedas Nr 27] lcva-fr-1099-a1-b1-1113 1941-08-06 Noreikos įsakymas dėl žydų turto.jpg

[Priedas Nr 27.1] lcva-fr-1099-a1-b1-1113 1941-08-06 Noreikos įsakymas dėl žydų turto.jpg

[Priedas Nr 28] LCVA-fR-1099-ap1-b1-1 239-Noreika įsakymas dėl žydų turto Rugsejo 10.jpeg

[Priedas Nr 29] LCVA R1099-1-2-456 Noreikos įsakymas žydų turtas Į komisaro sąskaitą .jpeg

[Priedas Nr 31] (LCVA F., R-1099, ap.1, b.2, l -Šneiderio ūkio valdytojo paskyrimas

[Priedas Nr 32] LCVA F., R-1099, ap.1, b.2, l.544 - JN žydo malūnas ir 20 ha žemės Šiauliečiui Galminui

[Priedas Nr 33]-LCVA-fR-1099-a1-b2- 1504-Žydų išnaudojimas prie geležinkelio darbų

[Priedas Nr 33.1]- LCVA-fR-1099-a1-b2- 1440-Žydų išnaudojimas prie geležinkelio darbų

[Priedas Nr 33.2] LCVA-fR-1099-a1-b2- 1338-Žydų išnaudojimas prie geležinkelio darbų

[Priedas Nr 33.3]- LCVA-fR-1099-a1-b2-1294-Žydų išnaudojimas prie geležinkelio darbų

[Priedas NR 35] Simonas Rakstys Zagares burmistras apklausa

[Priedas Nr 36.]LCVA-fR-1099-a1-b2-1-380-leidimas pasilikti dantų techniką

[Priedas Nr 37]LCVA-fR-1099-a2-b2-1133-Alga Šiaulių štabo kariams

[Priedas Nr 38] 1941 09 04 Gewecke pasitarimas

[Priedas Nr 39.] Patvirtinimas Silvia Foti

[Priedas Nr 40] 2019-04-10 Komisijos narių atsakymas į LGGRTC pareiškimą